

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра музичного мистецтва

На правах рукопису

ПІВАРЧУК МИКОЛА ЮРІЙОВИЧ

**СПІВАНА ПОЕЗІЯ ВІКТОРА МОРОЗОВА В
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ДОБИ**

Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво»
Робота на здобуття ступеня вищої освіти МАГІСТР

Науковий керівник:
ОХМАНЮК ВІТАЛІЙ ФЕДОРОВИЧ,
професор кафедри музичного мистецтва,
кандидат мистецтвознавства,
заслужений діяч мистецтв України

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол №

засідання кафедри музичного мистецтва

від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри _____

доцент, доктор мистецтва Косинець І. І.

Анотація. Віктор Морозов — непересічна особистість в українському культурному просторі останньої третини XX — першої чверті XXI століття. Співак, бард, автор численних пісень на вірші українських поетів-сучасників, перекладач, засновник низки мистецьких проєктів, таких як, наприклад, театр пісні «Не журись!». Талановитий музикант, імпровізатор, актор, який безпомилково знаходить правдиву інтонацію — вербальну і музичну, Віктор Морозов — унікальне явище навіть в межах його жанру.

Мета дослідження – окреслити творчий портрет Віктора Морозова в соціокультурному контексті доби та дати цілісну характеристику його унікальному мистецтву співаної поезії. **Завдання дослідження:** описати творчий портрет В. Морозова та простежити основні етапи його творчого шляху; охарактеризувати поетичні, музичні та виконавські особливості пісень В. Морозова, визначити основні риси співаної поезії майстра.

Елементи наукової новизни одержаних результатів: зібрано та систематизовано інформацію про творчий доробок Віктора Морозова; визначено такі риси співаної поезії Віктора Морозова як звертання до високої поезії, використання широкого діапазону пісенних жанрових ознак, побудова унікальної виконавської драматургії в кожній пісні, звертання до широкого діапазону виконавських засобів і прийомів, винятково талановите і переконливе сценічне втілення художніх образів, надзвичайно органічне володіння акустичною гітарою, широке використання прийомів інтерактивної взаємодії з залом; зроблено висновок про «неприкрашеність» вокалу Віктора Морозова як один з основних засобів побудови довірливої комунікації зі слухачем; обґрунтовано співзвучність творчості В. Морозова творчості Л. Коена, а також її спадкоємність в контексті тривалої історичної традиції — мистецтву співаної поезії Г. Сковороди.

Ключові слова: Віктор Морозов, співана поезія, виконавська драматургія, інтерактивна взаємодія, інтонація.

Summary. Viktor Morozov is an extraordinary personality in the Ukrainian cultural space of the last third of the 20th — first quarter of the 21st century. Singer, bard, author of numerous songs based on verses by contemporary Ukrainian poets, translator, founder of a number of artistic projects, such as, for example, the song theater “Do not be sad!”. A talented musician, improviser, actor who unmistakably finds the true intonation — verbal and musical, Viktor Morozov is a unique phenomenon even within his genre.

The purpose of the research is to outline the creative portrait of Viktor Morozov in the socio-cultural context of the era and to give a holistic characteristic of his unique sung poetry art. **Research tasks:** to describe the creative portrait of V. Morozov and trace the main stages of his creative path; to characterize the poetic, musical and performing features of V. Morozov’s songs, to determine the main features of the master’s sung poetry.

Elements of scientific novelty of the obtained results: information about Viktor Morozov’s creative work was collected and systematized; such features of Viktor Morozov’s sung poetry were identified as an appeal to high poetry, the use of different song genre features, the construction of a unique performing dramaturgy in each song, the appeal to a wide range of performing means and techniques, an exceptionally talented and convincing stage embodiment of artistic images, an extremely organic mastery of the acoustic guitar, the wide use of interaction with the audience; a conclusion was made about the “unadornedness” of Viktor Morozov’s vocals as mean of building trusting communication with the listener; the consonance of V. Morozov’s work with L. Cohen’s work is substantiated, as well as its continuity in the context of a long historical tradition — the art of sung poetry by G. Skovoroda.

Key words: Viktor Morozov, sung poetry, performance dramaturgy, interaction, intonation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ВІКТОРА МОРОЗОВА У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ДОБИ	8
1.1. Роки дитинства.....	8
1.2. Університет, формування особистості.....	9
1.3. «Quo Vadis», «Арніка», «Ватра», «Смерічка».....	10
1.4. «Не журись!», «Четвертий кут», «Мертвий півень», «Батяр-бенд Галичина».....	11
1.5. Музикант і перекладач.....	12
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІСЕНЬ, ВИКОНУВАНИХ ВІКТОРОМ МОРОЗОВИМ.....	15
2.1. Павло Тичина. «О панно Інно».....	15
2.2. Олег Лишега. Грицько Чубай. «Наша зима». «Наша осінь».....	19
2.3. «БУ-БА-БУ». Віктор Неборак, Юрій Андрухович. Олександр Ірванець. «Джувльбарс повісився», «Трубач», «Все пам'ятаю».....	24
2.4. Микола Воробйов. «Біла квітка». Михайло Саченко. «Метелик».....	33
2.5. Батярські пісні. Богдан Стельмах. Андрій Панчишин. «Тільки у Львові», «Прошу Пані».....	37
2.6. Катерина Калитко. «Якщо зможеш, поплач». Мар'яна Савка. «Сумніватись не смій».....	42
2.7. Кость Москалець. «Армія світла», «Oh my dear Ukraine», «Треба встати і вийти».....	45
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Віктор Морозов — непересічна особистість в українському культурному просторі останньої третини XX — першої чверті XXI століття. Співак, бард, автор численних пісень на вірші українських поетів-сучасників, перекладач, засновник низки мистецьких проєктів, таких як, наприклад, театр пісні «Не журись!». Високосвічений, талановитий, з чіткою мистецькою і громадянською позицією, завдяки чому не толерує фальш та кон'юнктуру, Віктор Морозов пройшов шлях, проторований власними зусиллями і оплачений «благами», від яких він відмовився, здобувши, таким чином, право мати власну думку і висловлювати її. Талановитий музикант, імпровізатор, актор, який безпомилково знаходить правдиву інтонацію — вербальну і музичну, Віктор Морозов — унікальне явище навіть в межах його жанру. Слухаючи його, дуже важко йому не повірити, адже Віктор Морозов, як ніхто інший, вміє знайти правдиві слова. Притягує й те, що сьогодні, в час суцільної моди на те, щоб «виглядати і здаватися», Віктор Морозов вміє бути самим собою. Саме в цьому, мабуть, найвища цінність його дивовижного мистецтва.

Об'єкт дослідження — співана поезія Віктора Морозова в соціокультурному контексті доби.

Предмет дослідження — основні риси співаної поезії Віктора Морозова.

Мета дослідження — окреслити творчий портрет Віктора Морозова в соціокультурному контексті доби та дати цілісну характеристику його унікальному мистецтву співаної поезії.

Завдання дослідження:

- описати творчий портрет Віктора Морозова та простежити основні етапи його творчого шляху;
- охарактеризувати поетичні, музичні та виконавські особливості пісень Віктора Морозова, визначити основні риси співаної поезії майстра.

Методи дослідження: збирання фактів, текстів, відео, їх систематизація, опис, порівняння, аналіз, узагальнення, інтерпретація.

Елементи наукової новизни одержаних результатів:

- зібрано та систематизовано інформацію про творчий шлях та творчий доробок Віктора Морозова;
- у результаті проведеного аналізу визначено такі риси співаної поезії Віктора Морозова як звертання до високої поезії, використання широкого діапазону пісенних жанрових ознак, побудова унікальної виконавської драматургії в кожній пісні, звертання до широкого діапазону виконавських засобів і прийомів, винятково талановите і переконливе сценічне втілення художніх образів, надзвичайно органічне володіння акустичною гітарою, широке використання прийомів інтерактивної взаємодії з залом;
- зроблено висновок про «відкритість», «неприкрашеність» вокалу Віктора Морозова як один з основних засобів побудови довірливої комунікації зі слухачем;
- обґрунтовано співзвучність творчості В. Морозова творчості Л. Коена, а також її спадкоємність в контексті тривалої історичної традиції — мистецтву співаної поезії Г. Сковороди.

Практичне значення одержаних результатів. Результати магістерської роботи можуть бути використані у вузівських курсах історії музики, теорії та інтерпретації музики, теорії та історії музичних стилів, сучасної музики.

Апробація результатів та публікації. За матеріалами магістерської роботи взято участь у роботі XIX Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (13–14 травня 2025 року, м. Луцьк, Україна) та опубліковано статтю: Піварчук М.Ю. «Армія світла». *Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Молода наука Волині:*

пріоритети та перспективи досліджень». Луцьк: Електронне видання: Вежа-Друк, 2025. С. 484–487.

Структура дослідження. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи – сторінок, основний зміст займає сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ВІКТОРА МОРОЗОВА У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ДОБИ

1.1. Роки дитинства

Віктор Морозов народився 15 червня 1950 року. Він – родом з міста Кременця на Тернопільщині. Його батьки дуже хотіли, щоб Віктор став музикантом і віддали його в Кременецьку музичну школу в клас фортепіано. Через два роки він категорично відмовився вчитися на фортепіано (йому було нудно), тож батьки вирішили перевести Віктора в клас баяна. Через деякий час він зненавидів музику. За словами музиканта, на той час почути по радіо якусь музику було для нього аналогічно тортурі (коли краплі води безперервно ритмічно падають на голову). Віктор розповідає, що захоплювався чим завгодно – спортом, фізикою, математикою, але музику ненавидів до глибини душі.

Однак потім сталося так, що двоюрідний брат Віктора проживав в Аджарії (в Батумі) і раз на рік вони приїздили в гості до родини. От одного разу він, на три роки старший від Віктора, а отже – великий його кумир, приїхав і почав наспівувати модні на той час (у 1960-ті роки) пісні: Елвіс Преслі, «Бітлз» та інші. Це все тоді тільки починалося. І показав мені на старому дідовому радіо, де можна було знайти станцію «Radio Luxembourg», де можна було знайти всі ті хіти і почути. Це мене надзвичайно захопило, і я почав то слухати. І я весь час сперечався з дідом, тому що дід сидів і слухав «ворожі» голоси, а я хотів слухати «Radio Luxembourg» [8].

І от потім, коли він наслухався тих пісень, йому захотілося якось їх відтворити. І він знайшов на горищі якусь стару гітару, але навіть не знав, як її строїти. І взяв свій стрій такий, що коли зіграти одним пальцем, то мажорний акорд звучав. І мажорні акорди в нього, за його словами, непогано виходили. Всі інші – було тяжко. Він тоді почув одну пісню, на той час

модну пісню групи «Troggs» («Троглодити»). Пісня називалася «Wild thing» («Дика річ»). В ній було тільки три акорди, і всі мажорні. Тоді Віктор зібрав свою першу рок-групу в Кременці. Тоді ще вона називалася не рок, а біг-біт група. Хлопці десь подіставали гітари, і він їх навчив одним пальцем всі три акорди грати. Вони це довго вправляли, вивчили. А тоді подумали: треба ж десь виступити. Віктор підійшов до директорки Кременецької школи і сказав: «Знаєте: ми тут створили ансамбль музичний, і хотіли би виступити». Вона сказала: «От чудово, чудово. У нас за кілька днів буде вечір, присвячений річниці ленінського комсомолу чи дню народження Леніна» (для нас тоді це не мало значення, нам – аби виступити). І от цей вечір, читають вчителі різні «патріотичні», як на той час, «проповіді». Ну і кажуть: «А зараз наш шкільний ансамбль перед вами виступить». «Ми вийшли. Чемно вклонилися. На передньому ряду сидить директорка, всі вчителі, а ззаду – учні і учениці, що найголовніше. І от ми вийшли і зіграли «Wild thing» Вчителі позеленіли, посиніли, побагровіли. Директриса не знає, що робити. А учні, а особливо учениці «А-а-а-а-а.... А-а-а-а-а-.... А-а-а-а-а» (настільки були в захваті). Я тоді зрозумів, що моя доля – бути музикантом» [19].

1.2. Університет, формування особистості

Віктор Морозов навчався у Львівському університеті, на філологічному факультеті (англійська мова), але не закінчив цей заклад. Він був виключений з університету на останньому курсі у зв'язку з публікацією у альманасі «Скриня», де його вірші були надруковані поряд з віршами Григорія Чубая, Миколи Рябчука, Олега Лишеги та інших.

Постать Григорія Чубая та співпраця з авторами «Скрині» стала одним з найважливіших чинників формування особистості Віктора Морозова. Він пригадує: «Нашим товаришем в ті часи так само був геніальний поет Грицько Чубай. Його ідеєю було створити літературний альманах «Скриня», де були

вірші Лишеги, оповідання Миколи Рябчука, есеї, Романа Кіся, вірші самого Грицька Чубая, який потім, коли почались арешти (в когось з дисидентів знайшли цей журнал), нас всіх, хто брав участь, а кожен своїм шляхом пішов, ці добродії з «комітету глибокого буріння» зрозуміли, що мені не світить перспектива після закінчення університету в якійсь там сільській школі викладати англійську мову, і за два місяці, коли я вже писав диплом, мене виключили з університету і дуже мудро, тому що я дійсно тоді серйозно займався музикою» [19].

За словами Віктора Морозова, Грицько Чубай сформував у ньому відразу до провінційності, банальності, вторинності у мистецтві та житті. Вони читали та обговорювали твори американських авторів — Томаса Еліота, Езри Павнда, Сильвії Плат, колумбійця Габріеля Маркеса, аргентинця Хуліо Кортасара, шведа Пера Лагерквіста. Вони цікавилися авангардним малярством — творчістю Сальвадора Далі, Жуана Міро, Олександра Архипенка та багатьох інших.

1.3. «Quo Vadis», «Арніка», «Ватра», «Смерічка»

Віктор Морозов розпочав свою кар'єру в сфері співаної поезії на початку 1970-х років. Він — засновник найперших українських рок-груп — «Quo Vadis» та «Арніка».

«Quo Vadis» з латини перекладається «Куди йдеш?». До складу біг-біт гурту «Quo Vadis», що був створений у 1971 році, входили, крім Віктора Морозова, Віталій Басенко (гітара соло), Віктор Канаєв (ритм-гітара, вокал), Олександр Макаров (бас-гітара, вокал), Євген Горбенко (електроорган), Віталій Благовещенський (ударні). Гурт здобув перемогу на конкурсі «Львівська весна — 71» з піснею «Чорна рілля ізорана» (голова журі — М. Скорик) і отримав можливість запису на телебаченні. Гурт «Quo Vadis» здійснив перше хард-рокове аранжування пісні В. Івасюка «Червона рута».

Гурт проіснував дуже недовго, а Віктор Морозов і Віктор Канаєв перейшли до ВІА «Арніка».

Гурт «Арніка» був створений у 1971 році В. Васильєвим, але коли до нього перейшов Віктор Морозов, то одразу перебрав на себе функції керівника. До складу «Арніки» входили Іван Господарець (ударні), Мирослав Цюпак (гітара), Ігор Гунько (вокал), Володимир Копоть (труба), Б. Заяць (тромбон), Орест Дутко (клавішні), Ольга Щербакова (вокал), Володимир Летунов (вокал). У репертуарі «Арніки» 1970-х — пісні «Кличу тебе», «Осінь», «Львівський вечір». Віктор Морозов співав у «Арніці» з 1972 до 1976 року. Коли не стало мецената гурту Віри Васильєвої, гурт у тодішньому складі розпався, а Віктор Морозов розпочав самостійну діяльність як професійний музикант.

З 1976 року Віктор Морозов співав у гурті «Ватра», власне у другому його складі, де він працював разом з Іваном Поповичем, і який прийшов до «Ватри» з гурту «Ровесник». У 1979 році з більшістю складу «Ватри» Віктор Морозов перейшов до знаменитого гурту «Смерічка», де він тісно співпрацював з Ігорем та Оксаною Білозір, Назарієм Яремчуком, Володимиром Івасюком та іншими. З цими колективами Віктор Морозов багато гастролював за межами колишнього СРСР [25; 7; 18; 21-23; 40].

1.4. «Не журись!», «Четвертий кут», «Мертвий півень», «Батяр-бенд Галичина»

У 1988 разом з поетом і бардом Андрієм Панчишиним та письменником Юрієм Винничуком Віктор Морозов заснував львівський театр-кабаре «Не журись!». «Не журись!» став відомим завдяки політичній сатирі та відродженню заборонених пісень січових стрільців та пісень, створених бійцями УПА. 5 жовтня 1989 року під час однієї з вистав актори «Не журись!» вперше виконали заборонений в той час гімн України «Ще не

вмерла України...». В цьому ж році ж Віктор Морозов став лавреатом першого фестивалю «Червона рута».

Найбільш резонансним «Не журись!» був протягом 1988-1991 років. Тоді було створено низку вистав, у яких висміювалася комуністична влада. Віктор Морозов був мистецьким керівником «Не журись!». Режисерами вистав були Софія Кохмат, Володимир Кучинський, Сергій Проскурня, Василь Образ.

У театрі Віктор Морозов співпрацював з Василем Жданкіним, Стефком Оробцем, Юрієм Саєнком, Остапом Федоришином, Тарасом Чубаєм, Костянтином Москальцем та іншими. Серед вистав театру — «Від вуха до вуха», «Вертеп», «І мертвим, і живим, і ненарожденним», «Повіяв вітер степовий», «Пісні з-за ґрат».

На початку 1990-х Віктор Морозов разом із гітаристом Олегом Яремою та звукорежисером Романом Лозинським започаткували спільний музично-акустичний проєкт «Четвертий кут». Одночасно Віктор продовжив співпрацювати з театром «Не журись!», а також виступав з гуртами «Мертвий півень» і «Батяр-бенд Галичина» [29; 47; 36].

1.5. Музикант і перекладач

За словами Віктора Морозова, в ньому живуть одночасно дві особистості — музикант і перекладач. Коли музикантові набридає співати і грати на гітарі, то на зміну йому приходять Віктор Морозов — перекладач. Така подвійність інтересів стала особливо помітною, починаючи з 2000-го року.

Дебютним перекладом Віктора Морозова став роман «Екзорцист» американського письменника Вільяма Блетті. Після цього з'явилися переклади кількох романів Пауло Коельо.

Однаєю з важливих перекладацьких робіт Віктора Морозова став його переклад серії романів про Гаррі Поттера. Ще й досі Віктор отримує зворушливі листи від дітей зі Сходу і Півдня України, в яких вони пишуть, що, прочитавши «Гаррі Поттера» в українському перекладі, російськомовні діти відчули себе українцями. Усього в доробку Віктора Морозова — перекладача — близько 20 книжок.

На думку Віктора Морозова, намагання зберегти «цнотливість» і «благопристойність» української естради, є помилкою. Навпаки, щоб піднести її репутацію, необхідно зробити її якомога різноманітнішою за жанрами, включно з рок-музикою, авторською піснею, співаною поезією. Потрібно шукати своєрідну інтонаційність сучасної української пісні в національних традиціях, архаїці, бароковій музиці, творчості кобзарів, лірників, мандрівних дяків.

Віктору Морозову найближчою є аудиторія, якій набридли стереотипи, які цінують складну, асоціативно-метафоричну поезію. Саме тому він пише пісні на вірші таких поетів як Ліна Костенко, Костянтин Москалець, Юрій Андрухович, Віктор Неборак, Олег Лишега [9-12; 26] та ін.

Серед найбільш відомих альбомів Віктора Морозова — «Через зіроньку ясну» (1992), «Четвертий кут» (1993, спільно з однойменним гуртом), «Треба встати і вийти» (2000), «Тільки ві Львові» (2002), «Афродизіяки» (2003, спільно з «Мертвим півнем»), «Армія Світла» (2008). «Серце батяра» (2010), «Батярський блюз» (2013), «Чудовий сон» (2018).

Віктор Морозов виступав з концертами в багатьох країнах світу, серед яких — Австралія, Англія, Аргентина, Афганістан, Бельгія, Бразилія, Індія, Канада, Лаос, Латвія, Литва, Македонія, Німеччина, Парагвай, Польща, США та інші [30-31].

У грудні 2013-січні 2014, під час подій Євромайдану, Віктор Морозов разом із Юрієм Винничуком і Андрієм Панчишиним записав серію

сатиричних пісень, які пізніше увійшли до альбому «Реффолюція» (2013-2014) [28].

У 2016 році Віктор Морозов узяв участь у серії концертів спільно з Григорієм Гладієм і сестрами Тельнюк «Наш Шевченко: шлях до свободи», які відбулися у різних містах Канади.

Починаючи з 2022 року, Віктор Морозов працює над онлайн-циклом співаної поезії «In tempore belli» (У час війни), куди вже увійшло понад 50 пісень на вірші Артема Полежаки, Катерини Калитко, Мар'яни Савки, Маріанни Кияновської, Сергія Жадана, Олени Кицан-Пашук та інших [51].

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІСЕНЬ, ВИКОНУВАНИХ ВІКТОРОМ МОРОЗОВИМ

2.1. Павло Тичина. «О панно Інно»

Яскравим прикладом ранньої творчості Віктора Морозова є пісня, написана на слова молодого Павла Тичини «О панно Інно». Історія цієї пісні, за словами автора, почалася так. Він вступив до Львівського університету, де створив свої перші рок-групи. І там сталося «невипадкова випадковість». Віктора поселили в гуртожитку університету в одній кімнаті з Олегом Лишегою. «Я приїхав з Кременця, – каже Віктор Морозов, – з Тернопільщини, а він приїхав з Тисмениці з Івано-Франківщини. І відтоді почалася наша дружба» [19].

Віктор Морозов пригадує: «Олег – був геніальним поетом, культовим, розкішним поетом, художником... Ми завжди, коли прогулювали пари (а то траплялося частенько, а особливо такі цікаві предмети, як діалектичний матеріалізм, історія КПСР і т.д., то ми йшли в якусь дешеву кнайпу, брали дешевого сухого вина, як в пісні Костя Москальця, і після одного-другого-третього-четвертого-п'ятого келиха Олег завжди піднімався в тій кнайпі, ставав на крісло або навіть на стіл вилазив і декламував вірш Павла Тичини «О панно Інно»). Робив він це з великою виразністю і патетикою. І всі ці повії, бармени, злодії, які там були, дивувалися: що то таке? Бо вони ніколи в житті такого не чули. Тичину ж в школі вчили «трактор в полі дир-дир-дир», «партія вперед». А отут таке. І це мене тоді настільки захопило, що захотілося написати музику до цього вірша. Я довго мучився, то була перша така моя спроба співаної поезії. І от врешті-решт я її написав. Якраз за вікном сніг падав: «Сніги-сніги...», і вийшла пісня. Цій пісні нині вже майже 50 років. То було так давно.... Але що ще цікаво, я хотів згадати, що, на жаль, покійний Місько Барбара, фронтмен «Мертвого півня», кілька років тому

написав мені і питає: – Вікторе, а коли ти написав «Панну Інну? Бо він так само цю пісню дуже любив. А я завжди записував все, дотошно фіксував, коли я що пишу. Я подивився в свої записи і кажу йому: – Мені було 24 роки, а якщо точно 23 роки і сім місяців. А він відповідає: – А ти знаєш, що я довідався? То Павло Тичина написав той вірш, коли йому було 24 роки. Тобто Павло Тичина написав вірш в 24 роки, а я написав музику в 24 роки. Така от цікава історія» [19].

Вже з цієї пісні характерною рисою співаної поезії Віктора Морозова є те, що він звертається до поезії найвищого гатунку. У співвіднесенні поезії і музики саме поезія виконує домінуючу роль. Вона є головною, провідною. Музика не є другорядною, тим більше не є другорядним виконання (воно надзвичайно важливе), проте головний тонус надає поезія, а музика лише огранює і підсилює, задані поезією сенси.

У доробку Віктора Морозова не так багато глибоко ліричних пісень. «О панно Інно» є саме одним з таких винятків. Характерною рисою вірша є його побудова як прямого, безпосереднього звертання, яке винесене в назву і повторюється чотири рази протягом вірша, проходить як рефрен крізь усю цю поезію. Такий прийом максимально посилює довірливий, щирий сповідальний тон вірша, а відповідно і пісні. Це надає цій пісні максимально яскраво вираженої беззахисності, відкритості, а відтак і дуже суттєво посилює вплив на слухача.

Також характерною прикметою цієї поезії є «магічні» повтори рядків, які вносять «гіпнотичний» ефект у створюваний художній образ, а також численні іменники без дієслів та смислові трикрапки, що створюють ефект статичний, нерухомий, ефект занурення в спогади, ефект своєрідної «втраченості для світу». Крім того, поза сумнівом, поезія Тичини – дуже красива, барвіста, наповнена незбагненими відтінками прислівників з унікальним звучанням «дитинно», «злотоцінно», «тлінно».

О, панно Інно, панно Інно,
Я сам... Вікно... Сніги...
Сестру я вашу так любив,
Сестру я вашу так любив,
Дитинно, злотоцінно.

Любив? Давно. Цвіли луги...
О, панно Інно, панно Інно.

Любові усміх квітне раз,
Любові усміх квітне раз,
Любові усміх квітне раз,
Ще й тлінно...

Я ваші очі пам'ятаю,
Як музику, як спів.
Зимовий вечір... Тиша... Ми...
Зимовий вечір... Тиша... Ми...

Я вам чужий - я знаю...

А хтось кричить:
"Ти ж рідну стрів!"
О, панно Інно, панно Інно.
І раптом небо... Шепіт гаю...
О ні, то очі ваші...
Я ридаю... Сестра чи ви?
Любив...

Любив? Давно. Цвіли луги...
О, панно Інно, панно Інно.

Любові усміх квітне раз,
Любові усміх квітне раз,
Любові усміх квітне раз,
Ще й тлінно...
Тлінно... Тлінно... Тлінно...

Пісня має риси елегії. Вона написана і виконується в повільному темпі у супроводі акустичної гітари (як і майже всі пісні Віктора Морозова), бо це є базова ознака жанру співаної поезії¹. Віктор Морозов співає ледь-ледь, наспівуючи, шукаючи потрібний сповідальний тон вислову. Він вживає мовні інтонації, підкреслюючи тим самим, що добивається не красивості співу, а власне – правдивості. Він шукає доторку до найтонших струн душі слухача.

Безумовно, вокальні дані Віктора Морозова – не найкращі. Невеликий діапазон, невелика сила звуку, нічим не винятковий тембр. Однак всі недоліки його вокального голосового апарату стократно компенсуються дуже доброю артикуляцією (пам'ятаємо про домінування тексту над мелодією і музикою взагалі в жанрі співаної поезії), а головне – винятково талановитим і переконливим сценічним втіленням художнього образу. Віктор Морозов «живе» піснею в прямому і переносному смислі слова, звідси – притаманна йому рідкісна органічність у своєму жанрі, те, що захоплює і не дає відірватися.

Все ж музика – теж важлива, тому що перед нами не просто феномен поезії, але співана поезія. На початку пісні – короткий гітарний вступ, в

¹ Існує запис цієї пісні у виконанні В. Морозова та ВІА «Арніка» під керівництвом Володимира Васильєва (запис 1975 р.) [20], де інтерпретація цього твору – значно більш лірична, мелодична, власне пісенна.

основі якого два «перебори» струн. Його лаконічність та імпровізаційний характер створюють відчуття невимушеної атмосфери, знову ж таки налаштовуючи слухача на невимушений тон [14].

Варто зазначити, що в етері є різні записи цієї пісні і, можливо, найбільш вдалий було зроблено в 2015 році у «Львівській копальні кави»², де богема напівсутінкова атмосфера, можливо, найбільш відповідала змісту пісні, і тому Віктору Морозову вдалася дивовижна імпровізація – вокальна, інструментальна, невимушена, тонка у всіх відношеннях. Один з присутніх навіть влучно порівнює Віктора Морозова з Леонардом Коеном (Морозов співає в капелюсі). Але, як на мій погляд, це порівняння дуже влучне і за змістом, і за музичним стилем.

У зазначеному виконанні пісня набуває виразних ознак рок-балади, а також блюзу. Це своєрідний синтез двох манер, хоча й тут на першому місці, безумовно, залишається поезія, це таке собі співане читання поезії, з придином, шепотінням, з фальцетом, з делікатними, але все ж відчутними елементами гроулінгу (гортанне гарчання) і скримінгу (пищання), з яскравими гітарними соло і рифами (багатократні повтори як засіб зростання напруги), як у фразі «Сестра чи ви?», наприклад, після чого є дивовижний брідж (інструментальний програш) із практично усіма вказаними прийомами співу. Сама кінцівка – теж винятково вдала імпровізація.

На мій погляд, ця пісня у Віктора Морозова є настільки вдалою, що навіть якби він більше нічого не написав і не заспівав, то він мав би увійти в історію розвитку української співаної поезії саме завдячуючи цьому одному твору, який, без перебільшення, можна назвати шедевром.

² «Львівська копальня кави» – це кав'ярня-книгарня, побудована згідно з легендою над самою кавовою шахтою, на площі Ринок у Львові у 2011 році.

2.2. Олег Лишега. Грицько Чубай. «Наша зима». «Наша осінь»

Визначальним у творчому формуванні Віктора Морозова став його товариш по університету та гуртожитку, видатний український поет Олег Лишега, на вірші якого Морозовим також написано ряд пісень. Віктор Морозов пригадує: «Пам'ятаю, він якось раз був поїхав в Тисменицю і прислав мені листа, маленького такого, на жовтому папірчику, я його досі зберігаю. Там було написано щось таке: – Привіт, мій світ. Цей жовтий лист не до розлуки, а тому що на ньому зоряний пил. Біжу, зоря мене кличе. І там був щойно написаний вірш «Так багато суперзірок» і от я написав пісню на цей вірш і поєднав його з віршем «Наша зима» [19].

У пісні, яку Віктор Морозов виконував на концерті 2023 року, тобто у останній версії, дійсно поєднані два нижчеподані тексти.

Так багато суперзірок, порослих
очеретом..
Десть там Том Джонс
Співає про зелену-зелену траву..
В таку ніч місячними борами
Водять хороводи опеньки,
Притрушені цинамоном..
Як би я хотів пуститись знову
Тим Чумацьким Шляхом назад,
Поорати ще теплий пил..

В таку ніч
Відкриваються найбільші оперні театри
–
Для тих, хто в морі, для тих, хто не спить
Елла Фітцджеральд
Мажеться глиною голубою –
Ми не пропадемо у цьому світі!
Ніколи, ніколи не сумуватиму –
Зовсім як дерево низенько над водою

Приспів:
Це наша зима, наші дрова, |
Наші дерева, наша зима. | (2)

Так співала старенька пила,
Так грав безіменний
Джазовий оркестр,
Коли з Марією в темряві
Різали наші дрова.

Приспів.

Так співала старенька пила,
Так грав оркестр Поля Моріа,
Коли з Іриною в темряві
Різали наші дрова.

Приспів.

Так ридала старенька пила,
Так грав безіменний
Духовий оркестр,
Коли наші друзі в траурі
Виносили наші тіла...

У 2003 році, ж коли ця пісня увійшла до спільного альбому Віктора Морозова та рок-гурту «Мертвий півень», що називався «Афродизіяки»³, там використовувався лише другий текст. У ньому за допомогою яскравих метафор, темпераментно та неймовірно влучно описано кохання в юності, зрілості та старості. Старенька пила — це образ старіння людини, образ часу, що забирає в людини кращі роки, причому робить це наспівуючи, між тим та іншим. Джазовий оркестр / оркестр Поля Моріа / духовий оркестр — це уособлення різних етапів життя героя. Кохана також змінюється Марія / Ірина / в старості коханої нема, лише — друзі. «Різали наші дрова» — тобто жили. Це і є образ життя, життя як еросу. Наша зима — відведений героям час, наші дерева — середовище, де вони живуть і звідки черпають сили і натхнення для життя. Безумовно, приведений аналіз вірша є дуже спрощеним і прямолінійним. Насправді, поза окресленими лініями знаходиться все ще дуже багато нерозкритих тонких нюансів і сенсів. Попри все це пісня — дуже мужня, а в музичній інтерпретації Віктора Морозова — ще й неймовірно гуморна і життєствердна.

Додавання першого тексту зі згадками видатного британського попспівака Тома Джонса та видатної американської джазової співачки Еллі Фіцджеральд робить пісню глибшою, обвиває її артистичною, мистецькою атмосферою, робить її піснею про історію мистецтва і про історію життя в мистецтві. Саме тому на рівні музики такою доречною і глибоко виправданою постає джазова імпровізація, якої так багато в самій пісні і в її виконанні, і яку так, як виявляється, дуже якісно вміє робити Віктор Морозов (спираємося на виконання цієї пісні в концерті на BookFesti 2023 року).

³ Афродизіаки — речовини, що підвищують потенцію та сексуальний потяг. До цього альбому, крім пісні «Наша зима», увійшли також такі пісні В. Морозова як «Джувльбарс» (в. Віктора Неборака), «Біла квітка» (в. Миколи Воробйова), «Не від того я помру» (в. Ярослава Довгана), «Пісня 551» (в. О. Лишеги), а також пісня «Oh my dear Ukraine» (музика і вірші Костянтина Москальця), яка проте відома у виконанні саме Віктора Морозова.

Вже на початку у гітарному вступі Віктор Морозов співає без слів, імітуючи вокалом звучання різних інструментів. Це прийом, який часто використовується у джазовому вокалі і має назву скет. Він представляє собою імпровізацію з непослідовними складами, що імітують звучання тих чи інших інструментів джазового ансамблю чи оркестру. В першій частині пісні Віктор Морозов починає співати абсолютно просто, в невибагливій манері, але, коли в тексті згадується Том Джонс, Віктор починає наслідувати манеру Джонса, елегантно її пародіюючи. Зокрема, згадує його пісню «Green Grass of Home». Далі знову звучить скет, спосіб перейти до наступних кількох строф, після чого знову звучить скет. Далі співак практично промовляє наспівно, нарозспів, у високій, піднесеній, трохи розтягнутій манері. Наступна строфа виконується у драматичній, активній, джаз-роковій манері, з експресивними повторами фраз, акцентованими складами, фразами. Врешті-решт, співак знову повертається до мовлення, напівшепоту. Все це неймовірно насичено дуже якісною імпровізацією, повторами фраз, варіантними повторами мелодичних мотивів, використанням різних інтонацій та артикуляцій на одних і тих самих текстах. Тобто перед нами — блискуча і довершена у вмінні багатоманітності перевтілень імпровізація [44; 49].

Перехід до другого тексту є безпосереднім, без будь-яких вставок. Тут вже панує манера, використана у записі, зробленому з «Мертвим півнем», однак ще більш виразна за рахунок гроулінгу (у приспіві) та фальцету (у заспіві), а — скету у програшах, і поза сумнівом — неймовірно яскравого сценічного втілення художнього образу. Тут також використано талант Віктора Морозова до перевтілення. Він виступає одночасно у двох ролях — чоловічому («Це наша зима»), брутальному, жорсткому, і жіночому («Так співала старенька пила»), ніжному і тендітному. Безумовно тут немає прямої відповідності і прямолінійної сцени «він і вона», це скоріше про діалог як такий, про гру спосіб життя, про багатство стилів і перевтілень, з ефектною джазовою кінцівкою. Назагал пісня вийшла дуже потужна, запальна,

настільки «силова» в найкращому сенсі слова, що єдина удостоїлася численних вигуків «Браво» на концерті, в якому кожна пісня фактично була шедевром.

Ще один співавтор Віктора Морозова — Грицько Чубай. «Практично всю поезію Грицька Чубая, — каже Віктор Морозов, — співають його син і донька — Тарас Чубай і Соломія Чубай. Але одну пісню вони ніколи не співають, тому що це пісня, яку я написав ще за життя батька, тоді як Тарас і Соломія вже писали піля його смерті. І цю пісню я пам'ятаю. Одного вечора, коли я її написав, я подзвонив Грицькові і сказав: — Я тут написав пісню на твій вірш. Він приїхав до мене додому, то вже була пізня ніч. Я зіграв. Він зразу: — Поїхали, поїхали до наших друзів з театру Заньковецької, будив акторів. — Послухайте, послухайте пісню» [19; 42].

«Наша осінь» Г. Чубая — це пресумна поезія скінченності людського життя, його крихкості, скороминучості. Це також поезія про непізнане і невловиме, яке людина не здатна досягнути вчасно, і про яке вона шкодує вкінці життя. В цьому вірші насправді дуже мало образів і дуже мало слів, які повторюються, як лейтмотиви. Ключовий словообраз — «минула». Ключові протиставлення — «наша осінь» / «багато зим і багато весен», «маленькі дерева» / «високе дерево». Головний сенс — листя, яке врешті решт почало падати на голови, тобто рання осінь перейшла в пізню осінь. Вірш — непрозорий, як і має бути в високій поезії, він сповнений різноманітних алюзій і багатьох сенсів, які виграють на основі недовомовленості. Знову ж таки, можна сказати, що ця поезія належить до тієї категорії, про яку прийнято говорити, що в ній словам тісно, але думкам просторо. Власне це саме той рід поезії, який пасує бардівській пісні або ж жанру співаної поезії. Також необхідно зауважити, що економність застосовуваних слів та їхня повторюваність посилюють риси музичності в цьому вірші, адже відомо, що музика як вид мистецтва стоїть на закономірностях точних та варіабельних повторів.

Приспів:
Наша осінь
З маленькими деревами
Дуже швидко минула,
Минула, минула...

Скільки ж бо треба
Того часу для рудого листя,
Щоб опало воно
З невисокого віття.

Приспів.

Минуло після неї
Багато зим і багато весен
І аж тоді почало падати

На наші голови листя
Із дуже високого дерева,
Яке в тій осені було,
І про існування якого
Ми, навіть, не підозрювали.

Приспів.

Минула, минула...

Приспів.

Минула, минула...

Наша осінь
З маленькими деревами...

Пісня В. Морозова має риси елегії. Він не співає, а власне наспівує. В його виконанні дуже багато проказаних інтонацій. Знову ж таки це не випадково, адже перед нами — жанр співаної поезії. Елегійність — прийом, спрямований на викликання максимальної довіри слухача. Відкритість, «оголеність» цього виконання, його неприкрашеність не лише імпонують слухачу своєю високою простотою, але і викликають асоціацію з філософією В. Сильвестрова, який говорить про те, що музикант — це мисливець, який має вполювати пісню, не придумати, а знайти, побачити і дозволити наблизитися до неї. Філософічність цієї композиції В. Морозова не викликає сумнівів. Вона також великою мірою перекликається зі співаною поезією Григорія Сковороди, в тому вигляді, як ми її знаємо. Тому, за великим рахунком, можна говорити про існування спадкоємності впродовж такої тривалої історичної традиції [13].

Склад мелодії — мовно-деламаційний, в ній — значна увага до кожного звуку, до кожної інтонації, складається враження, що кожен розділовий знак, кожна фраза в цій мелодії подається, як глибоко поетичне читання. Мелодія має імпровізаційний характер, і мелодично, і ритмічно вона

сповнена свободи, величезної кількості динамічних та артикуляційних нюансів.

Всю другу строфу («Минуло після неї») В. Морозов власне читає. Це вносить риси високого трагізму у це виконання. Тим різючішим і різкішим є контраст з наступним приспівом, який виконаний на роковому «крикові», максимально експресивно, з расгеадо в гітарному акомпанементі (прийом гри ударом). Цей підкреслений контраст — динамічний, стильовий, артикуляційний — допомагає створити головну кульмінаційну вершину твору, підкресливши трагедійну безнадійність минучості і скінченності.

У завершенні пісні — тиха післямова, яка повторює початок пісні, незавершено повисаючи смисловою трикрапкою.

2.3. «БУ-БА-БУ». Віктор Неборак, Юрій Андрухович, Олександр Ірванець. «Джувльбарс повісився», «Трубач», «Все пам'ятаю»

Ряд пісень Віктора Морозова написано на вірші поетів «БУ-БА-БУ». Однією з таких є пісня «Джувльбарс повісився», створена за поезією Віктора Неборака. Віктор Морозов так коментує народження цієї композиції: «Одного ранку Віктор Неборак прокинувся і побачив, що його пес Джувльбарс, ланцюг йому шию перекрутив, і він загинув. Так народився безсмертний небораковий вірш «Джувльбарс повісився» [19].

Вірш Віктора Неборака «Джувльбарс повісився» сповнений іронії та сатири. На прикладі образу пса поет розкриває суспільну антимораль — лицемірів, брехунів, пристосуванців, а більш вужче — поліцейських, наглядачів, доносчиків, моральних виродків. Ця тема розкрита не прямолінійно, а з дуже яскравими і влучними метафорами. Джувльбарс, собака — це прихвостень владців, який служить владі, небеса — це влада, щурі — це безпомічні громадяни, над якими проводять експерименти, сузір'я Пса — це каральні органи влади.

Самовбивство Джульбарса, яким розпочинається вірш,— це спалах радості і захвату, адже це самовбивство системи стеження і покарання. Це потішання з приводу того, що пес не отримає навіть слова вдячності за свою службу, навіть вияву поваги, а лише — осуд і огиду.

Самовбивство каральної системи викликає захват, як гостросюжетне «брудне» кіно, з завиваннями, залицаннями і зляганнями. Антипод пса — поет, який читає Маркеса, Борхеса, Гете, китайського поета Ціна, і тому не знає, не чує, не звернув уваги на самогубство пса. Псу ж набридло на місяць брехати, чекати зарплати, зади дерти, сторожити курей і кіз і посилати їх на заріз. Враховуючи таку мотивацію, вчинок пса — навіть вартий поваги. Тому можна сказати, що позиція мовця в цьому вірші — амбівалентна.

Джульбарс повісився, самовбивця пес!
 Душу Джульбарса поженуть з небес!
 Там йому скажуть: "Не здох, як слід."
 Там його підважать під хвіст...

Джульбарс повісився, на цепку вночі!
 Справжнє кіно - моцне, щурі - глядачі.
 Від зітхання, і завивання,
 І залицання, і злягання!

Джульбарс повісився, чуєте ви?
 Ви читаєте? Ви читаєте?
 Листя трави? О?!
 Маркеса? Борхес? Гете? І Ціна?

Джульбарс повісився! Ось перед...
 Ти звешся поетом, а він собакою,
 Тебе вірш гризе, а його ланцюг.
 Ти станеш колись професійним писакою,
 А Джульбарс вибрав не в'язол, а дух!

Скільки можна на місяць брехати?
 Скільки можна чекати зарплати?
 Скільки можна зади ваші дерти?
 Грішно! До смерти!

Що за професія -
 Шизофренічно вік сторожити курей і кіз
 І посилати їх на заріз?

Пронизує землю і небеса сузір'я Пса... (6)

Якими ж музичними засобами втілюється ця сатира?

По-перше, перед тим, як почати співати, Віктор Морозов звертається до залу з проханням допомогти йому співати: «Я зараз заспіваю, але мені буде потрібна ваша допомога. Це нескладно. Мені потрібно, щоб в певні моменти ви уявляли себе Джульбарсами і легенько мені підвивали, отако «а-уууу». Хтось може?» [19]. Зал гарно підтримує музиканта. Таким чином пісня переростає в інтер-акцію.

Починається пісня вступом, де Віктор Морозов вокалізує, на «о-о-о-го-го», а також «підвиває», як він просив це робити слухачів / глядачів, при цьому підтримує цей образ кумедною пантомімою.

З початком першої строфи, артист почнає використовувати рокову манеру (гроулінг), що послідовно і регулярно чергується з пісенно-оповідною. Жорсткий саунд вокальний та інструментальний різкими вставками перериває рівномірну ритмічну пульсацію основного співу-оповіді, немов синкопи у музичній побудові. В цілому манера співогри — енергійна, з підкресленнями опорних точок наспіву, з акцентами, з дуже-дуже чіткою вимовою кожного слова, кожної приголосної. Також звертає на себе увагу наповнена синкопами партія гітарного супроводу, що такою нервовою, екзальтованою ритмічною складовою покликана підкреслити напружений драйв наративу. Можна зазначити також, що така велика кількість синкопованої ритміки, імпровізаційний склад акомпанементу вносять риси джазу у це виконання, тому в цілому воно постає синтезом бардівської, рокової та джазової манер.

З початком другої строфи темп зростає, а також підвищується ритмічна регулярність співу та супроводу. Можна сказати, що постійним стає beat (ритмічний пульс/удар), що підкреслює драйвовий тонус цієї композиції. При цьому час-від часу співак використовує вже згадані вище «завивання», і робить це дуже колоритно.

У третій строфі динамічні та артикуляційні контрасти зростають ще більше, контрасти-протиставлення дрібнять музичну форму буквально по-фразово. Поступово все більше і більше входячи в «кураж», Віктор Морозов починає все більш виразно і розкішно грати свою роль на сцені як актор. Перед глядачем розгортається справжній театр одного актора, з неймовірно переконливою, шедевральною мімікою, з влучними, дуже тонкими інтонаційними нюансами [8].

Четверта строфа будується на протиставленні академічно прочитаних речень (там де йдеться про поета) і прокричаних у гроулінг-манері (там де

йдеться про пса). П'ята («Скільки можна на місяць брехати?») — суцільно рокова. У переході від кінця п'ятої строфи «До смерти!» до завершення композиції «Що за професія...») Віктор Морозов використовує абсурдистські, психоделічні прийоми. Тут відбувається показова «деконструкція» музичної форми — розладнується логіка раніше сформованого вокального та інструментального ряду, так ніби артиста «поплавило» не то наркотиками, не то психічним розладом (в тексті ж згадується шизофренія). Допомагають створити таке враження «безумний» вираз очей і «хаотична поведінка», вміло використовувані як мімічні прийоми створення відповідного сценічного образу. Також там, де згадуються кури і кози, Віктор Морозов доповнює текст Неборака своїми вставками «ко-ко-ко-ко-ко» та «ме-е-е-ме-е-е-е-е-ме-е-е-е-е», що в контексті всього цього напруженого, рваного звучання приводять до «скиглення, завивання», яке власне і виступає своєрідним лейтмотивом цієї пісні.

Завершує композицію чотириразове повторення рядка «Пронизує землю і небеса сузір'я Пса». Віктор Морозов починає співати цей рядок від ледь-чутного скиглення за першим разом, кожного разу посилюючи звук, роблячи його більш інтенсивним, іноді з елементами фальцета на останньому слові, з великим вмістом хард-рокової манери, гроулінгу тощо.

Виконання пісні «Джувльбарс повісився» демонструє виняткову сценічну та музичну майстерність співака, його винятково тонкий поетичний смак, музичні вміння, музикальність. У виконанні Віктора Морозова ця пісня — унікальна, це шедевр [8].

Пісня «Трубач» була написана Віктором Морозовим на однойменний текст Юрія Андруховича. Віктор Морозов пригадує: «Я познайомився з Юрієм Андруховичем, ще коли він зовсім не був славетним Юрієм Андруховичем, у Франківську, у майстерні якогось місцевого художника. Юрко тоді якраз написав свій новий вірш «Трубач». Він його зачитував і

поки він його читав, у мене в голові вже крутилася мелодія «пам-па-ба-пааа-ба – пам-па-па-па-па-па-па...». І вийшла пісня «Трубач» [19].

Вірш Андруховича розпочинається прозовим текстом історичного документа⁴, що представляє собою інформаційне повідомлення про те, що у 1826 році внаслідок руйнування Ратушевої вежі у Львові загинули трубач, два жовніри та кілька робітників. Документ написано галицькою говіркою з вживаннями таких застарілих та діалектичних слів та слововиразів як вежа «по полудні зарисувалася», «подія, що потрясла», «чверть на сему вечером», «опорожнено ринок з людей», «погиб», «двох жовнірів», «кількох робітників».

Дня 14-го липня 1826 року прийшла подія,
Що потрясла цілим Львовом:
Стара Ратушева вежа по полудні зарисувалася
Й о годині чверть на сему вечором
З великим тріскотом завалилася.
Наперед вже опорожнено ринок з людей
Але все таки в звалищах погиб трубач
Двох жовнірів і кількох робітників.

Далі — власне римований текст, написаний чітким до примітивності ямбічним розміром, витриманий від початку і до кінця, як марш, як механізований / машинізований аж до втрати будь-яких індивідуальних рис процес, як щось таке, де немає місця людині, як повна дегуманізація. Також зазначене супроводжується іронічною підсвіткою, таким собі підсміханням не лише над долею трагічно загиблих, не лише над їхнім «нікчемним» з точки зору пересічної людини соціальним статусом, а взагалі — насмішкою над людиною, цінність якої в сучасному світі — нікчемна.

Крім механізованого, маршово-танцювального, з підсококами, ритму, вказана іронія виражається тонкими підмітками про «не так велику втрату», «маленьку апокаліпсу», «з розпуки позіхнуло трагічне місто Львів» та іншими. Проте драматургія вірша не є такою одноплановою від початку і до

⁴ Взято з праці «Історичні проходи по Львові» І. Крип'якевича.

кінця. Крок-за-кроком, пародія переходить у справжню високу поезію, яка починає звучати тоді, коли дія переходить у потойбічний світ, де світить «інше світло», що «біліє над кістями», де трубач «дув натхненно й чисто, так ніби не трубу тримав, а золотий ліхтар». Кінець цієї історії — сумний, як і належить спражній поезії: коли рештки загиблих зітліли, залишився звучати лише «таємний і хрипкий сигнал — відозва трубача...» [19].

Поезія Андруховича — про два світи: нищий і гідний, і про провідника — трубача, який вів за собою людей, і пам'ять про якого — незнищенна. Фактично можна сказати, що в формі протиставлення двох світів, під покривалом пародії, іронії та їдкого сарказму схований романтичного походження образ поета, митця, провідника суспільства, особистість історичного значення тощо.

З отого дня суремного, як завалився Ратуш,
Усе навіки зважене і вписане в архів,
Понесено у людности не так велику втрату:
Погиб трубач двох жовнірів і кількох робітників.

Маленька апокаліпса на ринковому пляці -
З розпуки позіхнуло трагічне місто Львів,
Мов гер таємний радник над аркушем реляції:
Один трубач двох жовнірів, кількох робітників.

Зібрали вдовам на свічки, а матерям на ліки,
Дітей відняли в інтернат на кашу для сиріт.
На поминках буяла чернь і мандрівні каліки,
І гупав культями о брук увесь калічий рід.
І кожен чесно їв, і чесно пив, і плакав, як умів -
Погиб трубач двох жовнірів, кількох робітників.

Поховані під вежею, вони ввійшли в комори,
Де світло мре і твердне кров, де вже не чути з тьми,
Як на майданах і в шинках реве життєйське море,
Там інше світло і воно біліє над кістями.

Вони зійшли в підземну хлань, немовби в інше місто,
 Їх не любили на землі й забули серед хмар.
 Ішов попереду трубач, він дув натхненно й чисто,
 Так, ніби не трубу тримав, а золотий ліхтар.

Коли ж посмертні очі в них зітліли, мов одежа,
 Вони злягли на дно камінь, плече коло плеча,
 Лиш не вгавав, як джерело і виростав, як вежа,
 Таємний і хрипкий сигнал - відозва трубача...

Пісня розпочинається коротеньким інструментальним вступом, витриманим в акордовій фактурі. На цьому активному ритмічному акордовому фоні Віктор Морозов читає історичні відомості про подію, що відбулася, тобто прозову частину тексту. Читає з абсолютно безпристрасним тоном, дуже рівно, як і рівною є ритмічна пульсація гітарного акомпанементу.

Одразу по завершенні інформаційної частини Віктор Морозов звертається до прийому скету. Вокальними засобами співак імітує звучання труби: «па-па-ба-па-ба...» (восьма дві шістнадцятих | дві восьмі — в розмірі 2/4). Все відбувається в тому ж початковому темпі, на фоні тієї ж ритмічної та гармонічної формули [48].

Власне сама пісенна строфа також починає звучати на тому ж ритмічному-гармонічному фоні. Його значення таке велике в контексті всієї композиції, що можна говорити про риси варіацій на *soprano / basso ostinato*. З одного боку, такий прийом є способом підкреслити пародійний сенс образності, з іншого — це засіб ілюстративний, покликаний передати образ походу, маршу, руху часу, ритму кроку, як у філософському, так і в психологічному сенсах. Ще з іншого — повтор є найпростішим способом вибудувати цілісність.

Віктор Морозов співає бадьоро, активно, на позір життєствердно, і з азартом. У приспіві він повертається до вже апробованого скету «па-па-ба-па-ба...», який також виконує дуже енергійно і завзято.

Починаючи з другої строфи, співак починає послідовно застосовувати прийом пониження тональності. Зазвичай, трафаретним, але дуже ефектним прийомом є підвищення тональності в передкульмінаційному, або кульмінаційному куплеті. До такого прийому не звертався хіба лінивий. Натомість Віктор Морозов поступає навпаки. Це прекрасна ідея в контексті запропонованої концепції двох світів, і того, що в якийсь момент в пісні відбудеться перехід в потойбіччя. Тож цей перехід підтверджується таким собі тональним *catabasis* — музичним втіленням образу сходження до підземного світу, який має мелодичні аналоги в системі барокових музично-риторичних фігур і часто використовувався у творах Й.С.Баха, наприклад (у кантатах, пасіонах, месі, «Добре темперованому клавірі» та ін.).

Другу строфу співак виконує так само енергійно, без змін, аж до моменту, де, використовуючи фонетику Андруховича, з її передачею німецького акценту гера таємного радника він не стільки співає, скільки дуже-дуже виразно промовляє кожне слово і кожен склад. Зазначмо, що така фонетична виразність, безумовно, також є важливою частиною проявів музикальності композиції Віктора Морозова (наводимо приклад поетичного фрагменту в оригінальній графічній версії):

один трупач,
твох шофнірів,
кількох ропітників

Наступний приспів також скечовий, але у виконанні Віктора Морозова звучить навіть дещо бахвально і дещо бравурно [19].

Строфа «Зібрали вдовам на свічки» починається як зазвичай, однак, вона не чотирирядкова, як попередні, а шестирядкова, тож і в рамках цієї «більш крупної форми» автор динамізує музичний розвиток, нарощує експресію, посилює динаміку, гостроту звукової атаки, акцентування майже кожного складу, аж до останнього рядка, де Віктор Морозов вже абсолютно неприкрито, «знущально» пародіює ситуацію, по-клоунськи кривляючись,

вигукуючи, нарощуючи азарт, знімаючи маску повсякденності, байдужості, тривіальності. Відбувається, таким чином, раптове, різке викривлення образу, як немов погляд на відображення в кривому дзеркалі.

Далі («Поховані під вежею») починається друга половина композиції — потойбіччя. Тут раптово сповільнюється темп, знижується динаміка, маршовість зникає на користь речитативності і нерегулярності ритмічної пульсації. Віктор Морозов починає співати пофразово, виділяючи кожен фразу, щоб можна було звернути на неї увагу. Тобто відбувається немов перехід на інший бік стрічки, перехід у інший вимір. Важливою частиною музичного нарративу стають паузи, йдеться про паузи, як про музику, яка звучить, про звучачі, дуже важливі в смисловому плані паузи. У вокалі Віктора Морозова моментами з'являються дійсно проспівані інтонації, він починає світитися дійсно «іншим світлом». Скечовий приспів починає звучати лайтово, ледь-ледь, як відлуння, як спогад.

Наступна строфа «Вони зійшли в підземну хлань» звучить просто і мужньо, без прикрас, з гордо піднятою головою, але водночас з елементами членування фраз, з елементами співності. Композиційно — це зона катарсису, де сльози виступають на очі (і, між іншим, у Віктора Морозова теж). Так само, стиснувши губи, звучить і скечовий приспів.

Заклучна строфа виконується тихо, повільно, співно, просто і без прикрас. Це композиційна післямова. Після неї — лише легка — контурна — павутина скечового приспіву.

На вірші Олександра Ірванця Віктор Морозов написав пісню «Все пам'ятаю», що була створена у березні 2022 року. В її основі — автобіографічний вірш про те, як поетові довелося втікати з окупації з Ірпіня, вибираючись через річку. З цієї пісні почався «новий онлайн-цикл пісень війни» Віктора Морозова, який містить вже близько півсотні творів, і які він «записував прямо дома на телефон і виставляв в ефір» [51].

Вірш «Все пам'ятаю» є різновидом воєнної поезії, тож він дуже відрізняється від проаналізованих вище віршів БУ-БА-БУ. Тут — реалізм та

увага до кожного найдрібнішого факту, можна сказати навіть — фотографічна подача дійсності, а саме — як люди тікали від московської орди вбрід через річку в Романівці. У цьому вірші абсолютно відсутній пафос. Він написаний повсякденним, лагідним дактилем, як вальс або романс. Особливість цього вірша — що все в ньому тримається на тематиці, її значущість не потребує якихось додаткових поетичних прийомів.

З півночі онде орда проривається,
І для цивільних нема укриття.
Брід-перебрід через річку в Романівці -
Наша дорога від смерті в життя.

Київ стоїть! Київ міцно тримається!
І наче ниточка світла в імлі -
Людський потік через річку в Романівці:
Сунуть дорослі, старі і малі...

Їм у взуття вода наливається,
Пси і коти скавучать і нявчать.
Брід-перебрід через річку в Романівці -
Брама із пекла, де душі ячать!

Будь вони прокляті всі бусурмани ці
З фюрером лисим мерзенним своїм!
Я, перейшовши брід у Романівці,
Все пам'ятаю, про все розповім!..

Пісня починається вступом, побудованим на типовій формулі гітарного акомпанементу: «бас – акорд – акорд». Цей тип акомпанементу витриманий упродовж усієї композиції. Композиційне рішення твору — максимально просте. В основі пісні — жанрові ознаки народного романсу. Це — мелодичний мінор, ключова виразова роль мелодії, функціональна гармонія, з відхиленням в тональність sIV якраз на словах «через річку в Романівці», що повторюється в кожній строфі і сприймається дуже щемно, тридольність як основа ритмічної пульсації. Кінець кожної строфи виконує роль підсумку раніше сказаного, тож власне останній рядок відзначений заповільненням, паузами, особливим, роздільним, фразуванням [51].

2.4. Микола Воробйов. «Біла квітка». Михайло Саченко. «Метелик»

У доробку Віктора Морозова є не так багато ліричних пісень, як вже було сказано у зв'язку з аналізом композиції на слова П. Тичини «О панно Інно», але кожна з них — особлива. До таких належить і пісня на слова Миколи Воробйова «Біла квітка». Історія її створення — незвичайна. Віктор

Морозов розповідає: «Тут в Києві був, в Лаврі, тоді, тепер не знаю, чи є театральний факультет чи кінофакультет. Олег Лишега там працював декоратором, а Микола Воробйов працював пожежником. І одного разу я зустрів біля поштампу тут в Києві Миколу Воробйова. Він був легенько так (чи не легенько, а важкенько) під серйозною такою «мухою»: – Вітя, Вітя, я написав тут вірш для своєї коханої, я назвав «Біла квітка». Я тобі зараз напишу, а ти мені музику напишеш. І почав шкрябати-шкрябати, довго шкрябав і дав мені. Я потім дома, мабуть, з пів місяця розбирав ті його закарлючки. Врешті-решт розібрав і написав пісню. А потім знову, як приїхав до Києва, кажу Миколі: – Я написав пісню. Хочеш почути? – Так, так. Поїхали до мене, поїхали до мене. В мене гітари з собою не було. А він сказав: – В мене є ф-но. Приходим, я відкриваю ф-но. Бууум. Тобто абсолютно розстроєне. Жодної ноти нормальної. Пу. Пу. Пу. Він: – Грай, грай! Я почав грати, Бог-зна-шо співати. Він: – Ох. Геніально. Ох. Ах. Ох» [19].

Вірш представляє собою характерний приклад любовної лірики. Він наповнений печаллю від розуміння ілюзорності мрій і надій, але також сповнений граничної відвертості вислову та щирості почуттів.

Чи ти щаслива, біла квітко,
Коли, прозору і печальну,
Тебе, легку і безпричальну,
У натовпі стрічаю зрідка?

Чи ти мене коли згадаєш,
Чи ми зустрінемося ще,
Коли все золото попадає
І захолоне під дощем?

Програш

Чи ти прийдеш мене спасти,
Коли згасатиму в тумані,
Коли твої малі листи
Мені як помаху прощальні?

Коли я тихо відшумлю
І слід покриється роками,
Чи скажеш ти тоді: "Люблю..."
І квітку покладеш на камінь?

Програш

Пісня має риси ліричної балади. Вона розпочинається вступом, в якому Віктор Морозов вокалізує на фоні гітарних переборів. Відразу створюється настрій максимальної щирості і довірливості.

Мелодія основної строфи має розповідний характер. Артист виконує пісню в помірному темпі, навіть ближче до повільного, не поспішаючи, дуже розважливо. Він намагається співати якомога ніжніше, на високих нотах злегка використовуючи фальцет. Пісня приваблює своєю щирістю, неприкрашеністю, непридуманістю слів та емоцій. Саме це притаманно і способу виконання Віктора Морозова — відкритість, як вже було сказано раніше, «оголеність», задушевність виконавської манери. Співак використовує фермату в третьому рядку при повторі («тебе легку і бе-е-е-е-зпричальну», коли все золото поо-о-о-о-о-падає»), що підкреслює його стан заглиблення в почуття і надає виконанню особливої ліричної проникливості [8].

Особливу роль в пісні відіграє програш. Мелодично, гармонічно, фактурно це той самий вокалізований вступ, однак, коли він проводиться після другої строфи, то звучить значно більш інтенсивно та більш імпровізаційно, ніж на початку пісні, а в кінці пісні, коли він проводиться двічі підряд, то взагалі виконує роль експресивної кульмінації всієї композиції. Створюється враження, що саме в цьому «безсловесному» програші (по суті приспіві, хоча його важко назвати приспівом, бо в ньому нема слів, і він звучить не після кожної строфи) і висловлюється щось найважливіше, тому що емоція артиста починає бути ще більш відкритою, ще більш неприхованою. Саме тут, можна сказати, й розкривається вся інтенсивність любовного почуття, виявлена в т.ч. і за допомогою виконавської імпровізації.

Ще одна особлива пісня у доробку Віктора Морозова — «Метелик». Артист розповідає про цю пісню таку цікаву історію. «Це пісня на словах Михайла Саченка, який одного разу їхав на ровері полем і йому на потилицю сів метелик. Так народився у нього вірш «Метелик». В мене народилася пісенька така, весела, жартівлива. Я тоді в «Смерічці» працював. Але потім так склалося, що цю пісеньку почали співати в ресторанах. В Львівському ресторані соліст співав цю пісеньку там були такі слова: Метелик ніжними

ногами мене за шию обійма. І тут в «Перці» з'явилася така розгромна стаття, де переплутали: сказали, що то солістка співає, як її ніжними ногами за шию обіймають. Еротика. Що таке? Як може бути? А тоді ж ще проходив з'їзд КПРС по роботі з творчою молоддю і Щербицький, перший голова, йому послали перший рядок цієї пісні. Я не знаю, чи він її зачитував, чи заспівав, але він приводив її як приклад безідейності. Щербицький: – Послухайте: метелик сів у мене на потилиці, метелик сів і там сидить, метелик сів собі і дивиться, як гарно на потилиці сидить... Всі : «ха-ха-ха». Ну і ясно, що потім треба було автора якимось «пропісочити». Але в чому абсурд тої совдепівської «діяльності» був, що ні мені як автору музику, ані Саченку, як автору текстів нічого не було. Там ми тоді в «Смерічці» працювали і її виконували. Мені подзвонив директор філармонії і каже: – Що там таке? – Ну то ж дитяча пісенька. Я не знаю, що таке. Але постраждав голова Львівського об'єднання музичних ансамблів за те, що в «Перці» згадувався той ресторан. І в чому полягає іронія, що за пісню «Метелик» постраждав директор ЛОМА (Львівського об'єднання музичних ансамблів), прізвище якого було Метельський» [19].

Вірш «Метелик» Михайла Саченка сповнений безтурботності і грайливої краси, наповнений світлою атмосферою і легким гумором, приємний і радісний. В ньому йдеться про насолоду життям і про щастя.

Метелик сів у мене на потилиці,
Метелик сів і там сидить,
Сидить метелик там і дивиться, |
Як гарно на потилиці сидить. | (2)

І більш нічого поміж нами,
Обоє незалежні - він і я.
Метелик ніжними ногами |
Мене за шию обійма. | (2)

Мені і не погано, і не люблю,
Така незрозуміла ся земля.
Метелик просто переплутав, |
Де синя квітка, а де я. | (2)

Перед тим, як виконувати цю пісню, Віктор Морозов звертається до залу з проханням допомогти йому співати. Тобто ця пісня, як і пісня «Джувльбарс повісився», також наповнена інтерактивною взаємодією з публікою. Віктор Морозов каже: «Переважно я для дітей співаю цю пісню. Ну знаєте як там, котики «мяв», собачки «гав», а як метелики – ніхто не знає. То я вам підказую. Будете мені метеликами. В певний момент треба буде казати «ха-га» і крильцями махати» [19].

Пісня починається власне веселим вокалізованим вступом артиста з маханням крильцями і «ха-га». Зал, як можна бачити на концерті в KyivBookFest'i, бере в цьому активну участь і просто в захваті від того, що відбувається.

Віктор Морозов співає енергійно, бадьоро, з неприхованим відчуттям задоволення, з виразною мімікою. Строфу він виконує ритмічно рівно, з рівномірною ритмічною пульсацією. Але особливе задоволення артист отримує від приспіву (той самий вокалізований вступ), де «на-на-на-на-на» виконується фальцетом, а «ха-га», з виразним комічно-таємничим, шиплячим придиханням.

2.5. Батярські пісні. Богдан Стельмах. Андрій Панчишин. «Тільки у Львові», «Прошу Пані»

Важливим жанром у творчому доробку Віктора Морозова є батярські⁵ пісні [2-6; 17; 32-35; 37; 43; 46]. Віктор Морозов говорить: «З батярськими піснями таке пов'язано. Ще коли я навчався в університеті (бо я приїхав з

⁵ Батяр — це авантюрист та гульвіса. Батярська культура існувала у Львові з середини XIX до середини XX століття.

Кременця, а там ніхто не знав, хто такі батяри, хоч тепер я маю посвідчення, що я львівський батяр 001, ну але то таке – фейк). Так от, в гуртожитку, де ми жили з хлопцями, там було залишилося ще кілька справжніх батярів – пан Юзьо і пані Зося. І коли ми їх вечорами підпоювали, вони починали розповідати всі ті батярські вірші, анекдоти і співати батярські пісні. Від них я то всьо вперше почув. А потім я подумав, а чому ніхто не продовжує ту традицію? І вирішив сам продовжити, тільки з легенькими правками (мені помагали хлопці-поети українізувати ті вірші)» [19; 41].

Пісня «Тільки ві Львові» є дійсна батярська пісня, з тих які Віктор Морозов перейняв у справжніх батярів. На його думку, вона була створена десь в середині 1930-х років. А наразі — була «українізована», тобто позбавлена надто застарілих слів та полонізмів (польських слів) українським поетом Богданом Стельмахом. Виконуючи цю пісню, Віктор Морозов також звертається до залу з проханням підтримувати його і підспівувати рядок «Тільки ві Львові», який часто повторюється в цій пісні [19; 41].

В пісні в жартівливій і гумористичній формі оспівується унікальність міста Львова, який, як відомо, був осередком батярської субкультури. Автор прославляє Львів, бо у Львові «файно», «красота», «пиво холодне, як лід», «дівчата солодкі, як мід», тому що у Львові «роздінут, роззуют ще й писок наб'ють», тому він так любить Львів, що йому «бракує слів», тому він «зі Львова ні на крок», тому що «Львів то є Львів».

У пісні є чимало повторів, що, як відомо, є засобом гуморизації змісту. Так, повторюється не лише фраза «Тільки ві Львові», але і окремі строфи, як повністю, так і частково. Також комічний ефект створює використання розмовних, діалектних, застарілих слів, полонізмів та галіцизмів, а також неправильних наголосів, як наприклад, в Мюнхені.

Гітарний вступ, з характерною гітарною формулою «бас — акорд — акорд» в третньому метроритмі (6/8), налаштовує слухача на гумористичний лад. Мелодія заспіву (А) — нарочито спрощена, з повтореннями мелодичних

рядків, що є засобом підкреслити гумористичний характер художнього образу [19].

Най єнші шукають на вербах грушок
В Мюнхені, Парижі, Торонті,
Мене ж Бог боронить від хибних думок,
Зі Львова я ані на крок.

Бо де ще є людем так файно, як ту,
Тільки ві Львові.
Бо де ще зубачиш таку красоту,
Тільки ві Львові.

Ховаймо на спід тягар наших бід,
І в Штати нема чо тікати.
Таж пиво у нас холодне, як лід,
Дівчата солодкі, як мід.

Якби ще десь раз я вродитисі вмів, то
Тільки ві Львові.
Так люблю той Львів, що бракує ми слів
Львів то є Львів.

На світі є Відень, Гонконг і Нью-Йорк,
Я ж нігди туди не поїду,

Бо зроду не схильний до хибних думок,
Зі Львова я ані на крок.

Бо де ще так файно є людям, як ту,
Тільки ві Львові.
Бо де ще зубачиш таку красоту,
Тільки ві Львові.

Ховаймо на спід тягар наших бід,
І в Штати нема чо тікати.
Таж пиво у нас холодне, як лід,
Дівчата солодкі, як мід.

Бо де ще зубачиш таку красоту,
Тільки ві Львові.
Роздінут, роззуют, ще й писок наб'ют
Тільки ві Львові.

Якби ще десь раз я вродитисі вмів, то
Тільки ві Львові.
Так люблю той Львів, що бракує ми слів.
Львів то є Львів.

Приспів «Бо де ще є людям так файно, як ту» є значно об'ємнішим, ніж заспів, і містить в собі три чотиривірші + «Ховаймо під спід» та «Якби ще десь раз». Він представляє собою розгорнену форму (В — С — В), в якій Віктор Морозов вживає розмовну мову, елементи декламації («Таж пиво у нас холодне, як лід, дівчата солодкі, як мід»), «прицмакує» тощо. Фактично пісня складається з двох строф і двох приспівів між ними, причому другий приспів вже складається не з трьох чотиривіршів, а перший, а розростається аж до чотирьох (В — С — В — В).

А — В — С — В — А — В — С — В — В

Можна сказати, що то крупна форма, з елементами рондальності, де і заспів (А) то рефрен, і приспів (В, С) — також рефрен.

Віктор Морозов співає, виразно підігруючи музиці мімікою, створюючи образ розбишаки і гульця. Коли починається приспів «Бо де ще є людям так файно, як ту», то і спів, і мімічна гра Віктора Морозова значно гіперболізуються. Гіпербола поетична та артистична, як відомо, теж

належать до арсеналу дієвих гумористичних прийомів. Надмірне акцентування кожної сильної долі, надмірна виразність дикції, гра на гітарі бравурним ударом, з розмахом, при цьому викарячування очей, потрясання головою — все це спрямовано на те, щоб всіма можливими засобами доповнити зміст пісні про недалекого, але відважного і самовпевненого шибайголову батяра [50].

Однією з найбільш відомих батярських пісень Віктора Морозова є пісня «Прошу пані» або, як її ще називають, «пісня про ногу», створена Віктором Морозовим на слова Андрія Панчишина. Це вже сучасна батярська пісня, таке собі, за словами Віктора Морозова, «легеньке танго» [19].

Пісня побудована як діалог між батяром-маршалком і «дорогою» пані з красивою ногою. Віктор Морозов співає за обох. Там, де партію батяра — звичайним голосом, де партію пані — фальцетом. За сюжетом це колоритна сцена залицяння, сповнена тонкого гумору та еротики. Процес залицяння проходить всі стадії: від абсолютного несприйняття — до «віднайдення спільної мови» [45].

Прошу пані!
Я не маю права
Не сказати про таку красу
В пані гарні ноги - особливо права
Я великий букет пані принесу

Ага! Елеганцка нога
Ага! Ше й либонь дорога
Шо то за кобіта!
Шо за фелічіта!
Мушу я почути як ми скаже "Ага!"

Прошу пана!
Ви так не шуткуйте
Ше ніхто так не балакав зі мнов
За своїм язичком трохи
припильнуйте
Або дам по ях лівою ногов

Поцілуй ми в дупу!
Най ті трафит шляк!

прошу пані!
Таку слівчну дупцю
Я до смерти годен цілувать
Прошу пані!
Хойці любцю-любцю
До самого рана не будемо спать

Ага!
Зла як Баба Яга
Ага!
Але гарна нога
Шо то за кобіта!
Голос як трембіта
Мушу я почути як ми скаже "Ага!"

- .

Ага!
Елеганцка нога
Ага!
І одна і друга
А такі паньчохи роблят тільки
влохи
Заладуй си букет там де росне
нога!

Прошу пані!
Шо то за говірка?
Я не чувім тих штабських слів
Ту не Старий Самбір
Не Нова Бібірка
Ту так не говорат – ту є місто
Львів!

Прошу пана!
Злазьте з фортеп'яна
Ти не батяр а телячий фляк
Стули собі писок
Пане грубіяне

Прошу пана!
Я пор'єдна дівка
Крем з айвону на фризурі тафт
Най ми пан покаже де його готівка
А по тому може вип'єм брудершафт

Ага!
Він до мене мруга
Ага!
Але я дорога
Не піду задаром
Ні з одним батяром
Наперед заплати – потім буде
"Ага!"

Прошу пані!
На Високім Замку
Я маршалець – я сі ту вродив
Виджу пані змерзла – прошу
маринарку
Той зриває квітку хто ї не садив

Ага!...

У тексті використовуються галіцизми (штубацький, фризура), полонізми (кобіта), латинізми (фелічи'та) змінені наголоси, наприклад, бу'кет та інші характерні для львівської говірки слова.

Як вже було сказано вище, це пісня-танго. Вона містить заспів і приспів, які чіткі структурно і регулярно повторюються. Тобто в музичному відношенні є два сталі розділи форми. Розмір 4/4. На танго вказує затактова, ямбічна, з наголосом на другому складі, побудова мотиву в перших двох рядках приспіву, там де є слово «Ага», тобто власне «А-га'», з акцентом на другий склад. Послідовно проведене через всю пісню це слово стає її лейтмотивом — жанровим, композиційним і смисловим, тому що врешті-решт воно означає згоду, якої так довго добивався від пані маршалець.

Яскравий сюжет, виразні жанрово-стильові ознаки пісні доповнюються винятково талановитою сценічною грою Віктора Морозова.

Пісня розпочинається вступом на темі приспіву, де Віктор Морозов вокалізує на складах «пай-рам-пай-ра-ра-рам» на фоні акордового супроводу гітари. Тангову формулу добре чути вже з перших звуків гітари. Це низхідний мелодичний хід (6-5-4-3-2-1) в мінорі, з пунктиром, що закінчується акордами D — t.

Заспів має розповідний характер, тоді як в приспіві емоційна температура підвищується, спів стає гучнішим, в гітарному акомпанементі час-від-часу використовується гра ударом, пантомічна гра стає більш виразною і яскравою (у зв'язку з тим приспів іноді повторюється двічі).

Шедевральною є гра Віктора Морозова в образі пані (спів фальцетом), який грає власне розлючену і знервовану пані («Прошу пана! Ви так не шуткуйте», «Прошу пана! Злазьте з фортеп'яна»). Образу пані протиставляється образ пана маршалека, який від усієї душі насолоджується процесом, просто таки отримує фізичне задоволення від спілкування з пані, яка хоч і «зла, як Баба-Яга», але ж «гарна нога». В заключному приспіві задоволення від успішності процесу таке, що артист буквально танцює на сцені, підстрибуючи з гітарою, співає максимально голосно, грає ударами-кидками, поводить на сцені нестримно, зухвало, зі всім шквалом енергії, який тільки може бути, власне по-батярськи. Ну і, врешті-решт, заключне протягнуте шепотіння «а-а-а-а-а-ха» озвучено Морозовим як репліка пані, що отримала не тільки гроші, які вона хотіла, а й сексуальне задоволення [45].

Виходячи зі сказаного, необхідно підсумувати, що в цій пісні психологічний театр Віктора Морозова показано надзвичайно талановито, можна сказати, на найвищому рівні.

2.6. Катерина Калитко. «Якщо зможеш, поплач». Мар'яна Савка. «Сумніватись не смій»

В репертуарі Віктора Морозова є пісні, написані на вірші поетів молодшого покоління. Серед таких Катерина Калитко та Мар'яна Савка. На вірші Катерини Калитко створено пісню «Якщо зможеш — поплач», вона присвячена подіям сучасної російсько-української війни. Вірш було написано 23 липня 2022 року [51].

Пісня присвячена загиблим українським захисникам. Про такі вірші дуже важко говорити, неймовірно важко описувати їх, тому що ніякі слова не можуть і близько виразити цінність подвигу українських солдат, які віддали своє життя за Україну, кожен з них віддав найдорожче. Тому і назва пісні «Якщо зможеш — поплач», тому що горе таке велике, що не кожен зможе заплакати, бо немає на це емоцій і немає сліз. Розповідь ведеться від імені загиблих воїнів, з використанням прямої мови, звертання до нас, живих.

Якщо зможеш – поплач...
Проминання тепла
В невідомих прописується
Висотах...
Буде люто – то злиси!..
Звідси ми не пішли,
Це засвідчує трупний сопух.

Він заходить у дім,
Смак міняє воді
І просочує хліб щоденний...
Ось ім'я, ось жетон.
Як питатиме хто,
Що змінилось віднині й де ми –

Ось ми тут лежимо,
Найтемнішою з мов
Описавши гарячі ландшафти...
Пам'ять вітру й трави.
Що робити живим?
Просто не відвертатись...
Лишатись...

Літо вийшло в зеніт.
Річка на міліні
Оголила кутасте каміння.
З кручі котиться рік,
Та шуліки вгорі –
Чатові нерухомі, незмінні.

Обрій вкутаний в дим.
Трупний сопух живим
В'їється в шкіру
Єдиною правдою...
Зріє в небі зима.
Все було дарма.
А питаєш, чого заради –

Тут лежать не святі,
Та любов ще й у тім,
Щоб за неї віддати тіло.
Якщо зможеш, засни.
Берег тут крейдяний
І від нього нам світло біле...

Пісня Віктора Морозова — максимально проста. Адже так багато сказано словами, що всі музичні засоби видаються надмірними. Музикант не співає, власне, а напів промовляє / напів наспівує на фоні гітарних переборів. В основі — найпростіші гармонічні формули, як $t — s — D — t$ на початку строфи. Вся пісня звучить в повільному темпі, в тихій динаміці.

Пісня на слова Мар'яни Савки також належить до поезії воєнної доби. Вірш був написаний 30 травня 2022 року. На відміну від попередньої пісні, ця сповнена віри в життя, в правду, в перемогу. Вона має енергійний, мужній

характер. Крізь усю пісню проходить звертання до кожного з нас, оформлене як пряма мова: не сій зневіру; живи; знай, що одна-єдина іде війна; сумніватись не смій. Така форма звертання, що багатократно звучить протягом пісні, сприймається як наказ, як те, що не підлягає жодному сумніву [51].

Тільки не сій зневіру,
 Чуєш, не смій!
 Кожен, хто впав, воскресне
 І стане в стрій!
 Кожен із нас стрілятиме
 До кінця!
 Ангел стоїть за правим
 Плечем бійця!

Просто ти маєш жити, ото ж живи!
 Навіть, якщо сповзаючи у рови,
 Навіть, якщо ковтаючи власну кров,
 Навіть, якщо не всіх іще поборов!

Знай, що одна-єдина іде війна -
 З цього боку людина.
 З іншого сатана...
 Скільки живеш на світі -
 Стільки триває бій.
 Можеш і не молитись... |
 Сумніватись не смій!.. | (2)

Пісня починається гітарним вступом в джазовій манері, з синкопами, з септакордами та неакордовими тонами в гармонії. Вступ і вся пісня звучать в швидкому темпі — наполегливо, енергійно, переконливо. Вона написана в розмірі 4/4 і має риси маршу. На початку строфи використано зіставлення мінору та паралельного йому мажору, що вносить нотки бадьорості в пісню. Гармонічний розвиток строфи приводить до половинної каденції. Завершення строфи на домінанті робить перехід до наступної строфи (в умовах відсутності приспіву) дуже плавним і безпосереднім. Такий прийом надає всій композиції цілісності, вона починає звучати як єдине ціле, як

наскрізна побудова. Віктор Морозов співає, карбуючи кожне слово, немов віддаючи наказ, особливо це стосується двічі повтореної заключної репліки «Сумніватись не смій!».

2.7. Кость Москалець. «Армія світла», «Oh my dear Ukraine», «Треба встати і вийти»

«Армія світла» – перша пісня з однойменного альбому В. Морозова та К. Москальця. Висока поезія К. Москальця розкриває ємний, глибокий, сповнений патріотизму і символіки образ армії світла – надії світу, армії, яка полягла марно, але імена воїнів якої світять для нас майбутніми звितтями у боротьбі з пітьмою, що панує. Створений образ резонує зі сторінками української минувшини, але він – позачасовий за загальнолюдськими сенсами, за емоційним колоритом. Лексика К. Москальця – проста, але одночасно дуже влучна. Сюжет про загиблих юних воїнів розповідається на тлі тонко підмічених, промовистих деталей, серед яких – мохом порослі хрести, квітуча арніка, солов'їний плач, далекі гори, високі зорі. Стриманість тону, економність виразових засобів надають віршу високо трагічного звучання [1].

Там, де полягла намарно
Армія моя славна,
Там упав останній прапор,
Мохом поросли хрести.
Воїни лежать, ще діти,
Бачать уві сні літо...
То була надія світу -
Армія Світла.

Армія Світла...

Їхні імена забуті
Все ще понад нами світять,
Хоч ніхто не пригадає,
Пощо були вбиті.
Тільки арніка квітуча

Під сузір'ями рясними,
Довгими, як смерть, ночами
Плачуть солов'ї за ними.

Армія Світла...

Я піду в далекі гори,
Гордий прапор підніму я,
І скажу високим зорям,
Що пітьма тепер панує.
Але буде бій останній
Між пітьмою і між нами,
І коли її покличуть,
Армія встане!

Армія Світла...

Пісня розпочинається чотиритактовим вступом, в якій показано тональність (встановлюється звуковисотний стрій для співака), цей показ здійснено на основі двічі повтореної послідовності Т – Т – S – D, що покладена і в основу заспіву. Важливу роль відіграє тембр акустичної гітари, покликаний підтвердити жанр власне співаної поезії, для якої найбільш органічним є супровід акустичної гітари. З початком строфи звучать електрогітари та перкусія, однак саунд є м'яким, не нав'язливим, інтелігентним та інтелектуальним. Гітари виконують різні функції – мелодичну, акордово-гармонічну, ритмічну [16].

Мелодія пісні має оповідальний, невимушений характер. В. Морозов не стільки співає, скільки наспівує, *sotto voce* (впівголоса). Такий тип вокалу притаманний співаній поезії, в якій ключова увага приділяється поетичному тексту. Вся строфа будується на практично точному (за винятком останнього четвертого речення) повторенні однієї й тієї ж фрази. Такий підхід посилює довірливий характер звертання до слухача. В мелодії використано рух по гамі та по звуках тризвука, вона хвилеподібна, фраза представляє собою хвилю, що підіймається вгору і тут же спускається вниз.

Тембр В. Морозова чудово підходить до жанру співаної поезії. У нього немає красивого чи сильного голосу. Проте саме за допомогою «слабкості діафрагми», «обмеженості діапазону» і т.д. головний акцент спрямовується на текст, а сам вокал постає «відкритим», «неприкрашеним», «необробленим», відтак особливо цінним в ситуації, коли потрібно створити відчуття і враження проникливості і виняткової правдивості того, про що йдеться.

Принцип повторення використано і в приспіві, три речення якого є практично точним повторенням однієї мелодичної фрази «Армія світла». Тож мотив немов вкарбовується в слух завдяки такому настійливому повтору. Разом з тим, у приспіві до голосу співака долучено бек-вокал, тому створюється враження, що звучить колективний спів. Також більш гучним, насиченим та різноманітним, в т.ч. і за рахунок ширшої представленості

перкусії, більш активної ритмічної різноманітності, включення прийомів імпровізації в партії електрогітар – постає музичний матеріал. Гітари проводять мелодію суголосну вокальній партії, яка «доспіває» фразу співака, не доведена ним до кінця, як здається, через надто сильну емоцію. Тож приспів стає більш музичним, більш проспіваним, ніж заспів. Разом з тим, парадокс полягає в тому, що мелодично приспів простіший, ніж заспів, оскільки його інтонації – за їх генезою – декламаційні, мовні, побудовані на повторенні сусідніх звуків [24].

У другій строфі В. Морозов співає більш міцним і сфокусованим звуком, більш чітко артикулює, посилюючи відчуття героїзації художнього образу (цей ефект стає ще більш виразним у третій строфі). Співак робить це поступово, враховуючи те, що динамізації образу у цій формі *alla crescendo* має продовжуватися до кінця пісні, тож динамічне наростання має бути тривалим. Разом з тим, саме в другій строфі починають проявлятися такі риси голосу В. Морозова як ледь забарвлені непоказною, не виставленою напоказ, але яка виходить на поверхню наперекір, сентиментальною інтонацією (це ледь-ледь зривання голосу у «Довгими, як смерть, ночами / Плачуть солов'ї за ними»).

Чим далі до кінця приспів все більш домінує над заспівом (при другому проведенні він повторюється двічі, і це при тому, що сам приспів представляє собою низку віршових і пісенних повторів). Саме так вибудовується драматургія твору. Після другої строфи звучить чарівний, ностальгійний, дуже інтелігентного характеру брідж у гітар та перкусії. Він – мелодійний, з елементами імпровізації, з чарівним вібрато, мелодичними прикрасами, обігруванням основних ступенів, журливий, однак без надмірної сентиментальності [27].

Третя строфа завершується реплікою «Армія встане!», в якій теж долучено бек-вокал з елементами фальцету, адже це і є головна кульмінація пісні, до якої йшов увесь попередній розвиток. Після цього тричі повторений приспів з елементами імпровізації гітари-соло, елементами бек-вокалу,

фальцету і т.п. – виконує роль всього лише завершення, яке не додає жодних нових нюансів у розвиток образу, його роль – поставити крапку.

Чим далі до кінця пісні все більш відчутними в ній постають маршово-гімнічні інтонації, які немов проростають крізь оповідально-співану манеру викладу. Але вони є лише одною з жанрових ознак твору. Притаманна пісні сюжетність, але одночасно і оповідальність, в ситуації наявності низки ознак інших жанрів, вказує на баладний характер твору, в даному конкретному випадку, зважаючи на гітарно-перкусійний склад інструментального ансамблю та пріоритет поезії над музикою, – риси рок-балади [38].

«Oh my dear Ukraine» є унікальною у репертуарі Віктора Морозова. Її слова і музику написав відомий український поет і музикант Кость Москалець. Пісня є широко відомою і співається, зазвичай, на концертах цілим залом. Пісня позбавлена якихось особливих «хитрощів», проте одразу «зачіпає» слухача, запам'ятовується, можна сказати, що вкарбовується в пам'ять і, таким чином, здобуває собі все більше і більше прихильників.

Пісенний текст розкриває образ України, як дівчини. Проте в ньому нічого не говориться буквально. В кожному слові залишається недомовленість. Це алегорія. Проте крізь усю пісню проходить надзвичайна енергетика, надзвичайна любов, сповнена змішаних почуттів — радості, захоплення, але і суму, непозбувної печалі [52].

Текст пісні «перебуває» між вимислом і дійсністю, між сном і реальністю. В пісні діють «my dear Ukraine» і «дивні люди». Перша охарактеризована хоч якимось чином — вона снить («сон не скінчиться ніколи»), як спляча красуня, тому вона одна; її «портрет завбільшки з долоню розтане між хмар»; вона «не буде сумна чи весела між весняних дощів», її «погляд і розплетені коси розтануть як дим». Тут потрібно звернути увагу на те, що її портрет розтане, її погляд і коси розтануть. Тобто образ створюється таким чином не просто легким і невагомим, а якимось омріяним, нереальним, таким, що існує лише в уяві. Також не випадково, що після кожного «розтануть» як заклинання повторюється рядок «між дивних людей». Тож

таким чином вноситься сенс, що ця мрія про Україну, або омріяна Україна «розтане між дивними людьми», і тому цей текст починає набувати пророчого відтінку — в сенсі вимріяна поетом Україна, його Україна здатна зникнути, розтанути між людьми, стати іншою, стати — не його. Звісно тут ідеться не про реальні події, а про суб'єктивне, особистісне сприйняття поета, про його уявлення України, про його персональний образ України.

Також потрібно звернути увагу, що в цьому вірші у кращих традиціях рок-балад поет звертається до героїні прямою мовою, як до коханої, такий прийом надає тексту особливої інтимності, сердечності, задушевності, щирості емоційного вислову тощо.

Завершення пісні — конфронтаційне, адже тільки тоді коли вже не залишиться «нікого на білій землі», Україна (дівчина) відчує тривогу і навіть любов. Такий прийом вписується у психологічну закономірність «коли маємо – не цінуємо, коли втрачаємо — починаємо цінувати». Тож треба відзначити, що образ України у цьому вірші персоніфікований, йому надано рис дівчини, живої особи, з притаманними живій особі, тим більше жіночої статі, суперечливими почуттями, емоційністю сприйняття світу.

Цей твій сон не скінчиться ніколи
 Ти будеш одна
 Твій портрет завбільшки з долоню
 Розтане між хмар
 Між дивних людей
 О-о-о О-о-о

Приспів:
 Oh my dear Ukraine
 Oh my dear Ukraine
 Oh my dear Ukraine
 My love?

Ти не будеш сумна чи весела
 Між весняних дощів
 Погляд твій і розплетені коси
 Розтануть як дим
 Між дивних людей
 О-о

Приспів.

А коли вже не буде нікого
 На білій землі
 Лиш тоді ти відчуєш тривогу
 І навіть любов
 До дивних людей

Безумовно, вірш є лише канвою, сенси якої підсилені його музичним вирішенням. Вже у заспіві стає зрозумілою та величезна роль повторності, яку посідає цей прийом у створенні музичної форми. По суті, буквами музичну форму заспіву можна позначити таким чином: А В А В В, тобто

розвиток, саме зміни, відбуваються на рівні вербального тексту, тоді як музичний тест представляє собою чергування двох мелодичних сегментів, тобто в ньому переважає повторність. На рівні інтонаційності у заспіві мелодія кожного рядка послідовно рухається зверху вниз, тобто понижуючи експресію, як розповідь, а потім — раптово злітає уверх інтонаційним знаком питання (навіть тоді, коли в тексті питання немає) [39].

З приспівом ситуація дещо інша. Тут повторюється власне вербальний (словесний) текст на рівні рядка, тоді як музичний — видозмінюється, і чим далі — все суттєвіше. Другий рядок відрізняється від першого лише завершенням — мелодично і гармонічно, але третій є кульмінаційним у всій побудові і абсолютно іншим, два попередні — немов підхід до цього третього «Oh my dear Ukraine», який звучить і вище теситурно, немов би як вихід на вершину, і акумулює в собі основний енергетичний потенціал — змінами в гармонії, динамікою, навіть третьоразовим повтором вербального рядка, що сприймається вже власне як музичний прийом, адже в музиці, як відомо, на відміну від літератури, повтори (мелодичні, гармонічні, структурні тощо як засіб творення форми, відіграють значно більш суттєву роль). Після зазначеного нарощування напруги ледь чутно промовлене заключне риторичне питання «My love?» виконує функцію доповнення-післямови.

Зручно знайдені інтонації, велика роль мелодичних, гармонічних, словесних повторів, ритмічна регулярність, рухливість темпу, танцювальний характер мелодії зумовлюють стрункість музичної форми в цілому, доступність композиції для сприйняття широкою аудиторією, відтак пісня легко запам'ятовується, що демонструє її виконання на концертах.

На авторському концерті в рамках фестивалю «KyivBookFest» — 2023 Віктор Морозов виконує цю пісню в інтеракційній ув'язці зі слухацькою аудиторією, але перед початком співу, як це він робить зазвичай, проводить невеличку репетицію: «Ну а тепер, на завершення вже заспіваю пісню Костя Москальця. І ви всі підспівуєте. Я співаю українською. А ви ж блискуче всі знаєте англійську мову, тому блискуче співаєте англійською мовою дуже

простий текст «Oh my dear Ukraine». Мелодія дуже проста. Але все одно зробимо маленьку репетицію спочатку. Тільки дівчата [демонструє дівчачий спів фальцетом]. Прекрасно. А тепер хлопці [демонструє соловічий спів гроулінгом]. Непогано. Дівчата краще, але добре. Поїхали. Музика і слова Костя Москальця. Я йому сьогодні писав. Він не зміг прийти. Ви маєте співати так, щоб він почув вдома, разом з Богданкою Матіяш. Гучно співайте» [19].

Ще одна пісня з репертуару Віктора Морозова, авторство якої (слова і музика) належить Костю Москальцю — «Треба встати і вийти».

Вона належить до когорти складних, філософських, буттєвого складу пісень, присвячених тематиці життя і смерті, сенсу існування, життєвих цінностей тощо. Цей вірш дуже складно коментувати, адже в ньому ще більше, ніж в попередньому алегорій і т. зв. темної поезії, тобто такої, що світить різноманітними сенсами, є багатомірною, де сенси перетікають з один в інший, і немає однозначності, і ніколи не можна бути певним, що це треба розуміти саме так, а не інакше. Разом з тим, це дуже важливий текст для співаної поезії, для самого жанру, тому без аналізу цієї пісні важко обійтися. Тому що співана поезія — це про важливе, про сутнісне і буттєве, передусім [15].

Цей текст про кінець чогось одного і початок іншого можна сказати — про перехід, про смерть земної людини, але зрештою не кінець і не прах, а про пошук нової долі, про те, що потрібно запалити нову свічу (свіча — символ життя) і не втрачати її більше. Цей текст про вічність, про Бога. Важливі сенси цієї поезії пов'язані з свічадами (дзеркалами), як відомо, дзеркало — символ подвійних світів (раю і пекла), янголом, що співає, і нечистим, що стріляє, золотою сурмою, що голосить (трубою, що сповіщає кінець світу). Тож, з одного боку, ця поезія насичена біблійними мотивами, з іншого — це про долю кожної людини, бо жодній людині не дано оминати цей перехід з земного до позаземного шляху.

Автор наголошує, що момент перебування між двома світами для людини — це «зла неволя», але ангел сніжнокрилий (серед літа! а літо — це символ життя) є вісником смерті (тому що зима — символ смерті). Отож Ангел, вісник смерті, каже: треба встати і вийти, тобто, що пора, що шлях у цьому світі закінчено, що пора рушати.

Разом з тим, цей текст можна сприймати не лише в ракурсі долі однієї людини, індивідуально, а в контексті необхідності переродження всього світу, сповненого недосконалості і гріхів, тому що «світ у пільмі потопає», а свічу треба запалити і «більше її не гасити».

Наша зла неволя між байдужих свічад
Закінчилась вночі серед літа
Ангел сніжнокрилий зняв останню печать
І ледь чутно сказав: Треба вийти

Треба встати і вийти
Встати і вийти
Нову
Свічу запалити
Над собою здійснити
Долю шукати
Більше її не втрачати

Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є

Келії самотні і молитви палкі
Розчинились у водах світання
Наші сірі очі наші руки тонкі
Наша перша кров і остання

Ангел чистий співає
Нечистий стріляє
Світ
У пільмі потопає
Треба встати і вийти
Свічу запалити
Більше її не гасити

Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
У твоєму лоні нам не буде страшно-во-о
В ніжному полоні буде нам відважно-во-о

Довго мерехтіла непотрібна свіча
Догорали поламани крила
Постаті виходили з розбитих свічад
І сурма золота голосила

Треба встати і вийти
Встати і вийти
Нову
Свічу запалити
Над собою здійснити
Долю шукати
Більше її не втрачати

Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
У твоєму лоні нам не буде страшно-во-о
В ніжному полоні буде нам відважно-во-о

Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
Назавжди-назавжди-назавжди-назавжди-є-є
У твоєму лоні нам не буде страшно-во-о
В ніжному полоні буде нам відважно-во-о

Музичний текст цієї пісні — також складний і багатогранний. Він розпочинається заспівом, що має розповідний характер і риси елегії. Мелодія заспіву звучить на фоні перебору гітари, дуже проникливо і прозоро. Так само, як у попередній пісні, мелодичний рельєф у першого рядка спадає зверху вниз, а другий рядок закінчується питально. Третій і четвертий рядки

в музичному плані — ідентичні першим двом. Тобто і тут в дію вступає принцип повторності, який само по собі є засобом омузикалення поетичної форми і є дуже ефективним для сприйняття, працюючи на слухацьку аудиторію [15].

Той самий принцип повторності і на рівні поезії, і на рівні музичної форми, застосовується і в приспіві. Приспів має дві частини. Перша його частина «Треба встати і вийти» у вербальному плані є варіативною («Ангел чистий співає») і її можна схематично позначити як А А1 А. Друга частина «Назавжди-назавжди» — кумулятивна. Її обсяги кожного наступного проведення подвоюються (два рядки — чотири рядки — вісім рядків). За рахунок таких повторів підвищується емоційний накал вірша, а також зростає ступінь його музикальності. Різними є також музично-виразовий та образний зміст першої та другої частин приспіву. Перша «Треба встати і вийти» — показово спокійна, інтонаційно наближена до заспіву. Тобто в ній продовжується розповідна манера, хоча і кількість повторів — словесних і музичних — зростає. Але друга — абсолютно контрастна. Вона — енергійна, драйвова, рокова за своєю манерою. В ній — закумуляована вся можлива енергія цієї композиції, всі надзусилля, здійснювані в т.ч. за допомогою гри на гітарі кидком.

Також необхідно звернути увагу в першій частині приспіву на увагу до дуже акуратне, делікатне підведення до слова свічу. Тобто слова «нову» і «свічу» роз'єднані дуже виразною, не випадковою паузою, що навіть позначено на письмі розділенням цих слів різними рядками. Такий підхід — про декламацію, не крикливу, а смислову, про наголоси на важливих сутнісно для цього тексту смислових нюансах. Таке показує, якими важливими для автора і виконавця є кожен зі смислових нюансів цього поетичного і музичного тексту [15].

Також варто зауважити, що починаючи зі слів «Над собою здійснити» інтонації Віктора Морозова стають політними, вони не завершуються, вони як стріли кидаються ним уверх, і залишаються такими собі інтонаційними

трикрапками. Це дуже виразний новий нюанс, який можна порівняти хіба з розправлянням крил перед польотом. І от це поступове розправляння крил приводить до потужного «Назавжди-назавжди», де кожне слово карбується словесними повторами (важливі також і фонетичні, тобто звучачі, повтори також), музичними повторами, гроулінгом, тобто жорстким рок-вокалом, з елементами ричання. Це абсолютно новий рівень прочитання образу, це про волю, силу і про перемогу.

Незважаючи на складність і серйозність цієї композиції, Віктор Морозов, як це часто буває, жартує при її оголошенні до виконання (а в авторському концерті 2023 року — це фінальна пісня). «А що ж таке на біс, щоб вас заспокоїти? Ну давайте ще одну тоді. Костя. Може вона вас заспокоїть. Може будете ще більше просити? Тим більше вам треба встати і вийти. От чудово. Треба встати буде і вийти після цієї пісні. Супер [19].

ВИСНОВКИ

Віктор Морозов народився 15 червня 1950 року в місті Кременець на Тернопільщині в інтелігентній сім'ї. Його досвід навчання в місцевій музичній школі виявився абсолютно негативним. Лише познайомившись із західною рок-музикою — піснями Елвіса Преслі, «Бітлз», «Troggs» та іншими він захопився ними настільки, що зрозумів: бути йому музикантом.

Співак навчався у Львівському університеті, на філологічному факультеті за спеціальністю «Англійська мова», але був виключений на останньому курсі у зв'язку з публікацією у альманасі «Скриня», де його вірші були надруковані поряд з віршами Григорія Чубая, Миколи Рябчука, Олеги Лишеги — видатними українськими поетами-шістдесятниками, що справили величезний вплив на формування його особистості і що було «інкриміновано» молодому поету советським редимом як антидержавна діяльність.

Завдяки Г. Чубаю В. Морозов познайомився з творами американських авторів — Томаса Еліота, Езри Павнда, Сильвії Плат, колумбійця Габрієля Маркеса, аргентинця Хуліо Кортасара, шведа Пера Лагерквіста, авангардним малярством — творчістю Сальвадора Далі, Жуана Міро, Олександра Архипенка та багатьох інших, що сформувало у артиста стійку відразу до провінційності, банальності та вторинності.

Віктор Морозов розпочав свою кар'єру в сфері співаної поезії на початку 1970-х років. Він — засновник найперших українських рок-груп — «Quo Vadis» та «Арніка». З 1976 року — співав у гурті «Ватра», у 1979 році з більшістю складу «Ватри» перейшов до знаменитого гурту «Смерічка», де тісно співпрацював з Ігорем та Оксаною Білозір, Назарієм Яремчуком, Володимиром Івасюком.

У 1988 разом з поетом і бардом Андрієм Панчишиним та письменником Юрієм Винничуком Віктор Морозов заснував львівський театр-кабаре «Не журисть!», що став відомим завдяки політичній сатирі та відродженню

заборонених пісень січових стрільців та пісень, створених бійцями УПА. У театрі Віктор Морозов співпрацював з Василем Жданкіним, Стефком Оробцем, Юрієм Саєнком, Остапом Федоришиним, Тарасом Чубаєм, Костянтином Москальцем та іншими.

На початку 1990-х Віктор Морозов разом із гітаристом Олегом Яремою та звукорежисером Романом Лозинським започаткували спільний музично-акустичний проєкт «Четвертий кут». Одночасно Віктор виступав з гуртами «Мертвий півень» і «Батяр-бенд Галичина».

Серед найбільш відомих альбомів Віктора Морозова — «Через зіроньку ясну» (1992), «Четвертий кут» (1993, спільно з однойменним гуртом), «Треба встати і вийти» (2000), «Тільки ві Львові» (2002), «Афродизіяки» (2003, спільно з «Мертвим півнем»), «Армія Світла» (2008), «Серце батяра» (2010), «Батярський блюз» (2013), «Чудовий сон» (2018).

Під час подій Євромайдану, Віктор Морозов разом із Юрієм Винничуком і Андрієм Панчишином записав серію сатиричних пісень, які пізніше увійшли до альбому «Реффолюція» (2013-2014).

Починаючи з 2022 року — працює над онлайн-циклом співаної поезії «In tempore belli» (У час війни), куди вже увійшло понад 50 пісень на вірші Артема Полежаки, Катерини Калитко, Мар'яни Савки, Маріанни Кияновської, Сергія Жадана, Олени Кицан-Пашук та інших.

Підводячи результати проведеного аналізу вибраних зразків співаної поезії Віктора Морозова, необхідно відзначити такі її основні риси

— звертання до високої поезії — віршів Павла Тичини, Олега Лишеги, Грицька Чубая, Віктора Неборака, Юрія Андруховича, Олександра Ірванця, Миколи Воробйова, Михайла Саченка, Богдана Стельмаха, Андрія Панчишина, Катерини Калитко, Мар'яни Савки, Костя Москальця;

— використання широкого діапазону пісенних жанрових ознак, в тому числі в різноманітних синтезах: елегії («О панно Інно», «Наша осінь», «Треба встати і вийти»), рок-балади, блюзу, джазу («Наша зима»), сатиричної пісні («Джувльбарс повісився»), маршу-пародії («Трубач»), вальсу, романсу («Все

пам'ятаю»), ліричної балади («Біла квітка»), жартівливої пісні («Метелик»), батярської пісні («Тільки у Львові»), пісні-танго («Прошу пані»), маршу, гімну, рок-балади («Армія світла»), синтезу бардівської, рокової та джазової манер («Джувльбарс повісився»), звертання до побутових жанрів як засобу передати життя міщан і навпаки речитативності як ознаки високого жанру («Трубач»);

— унікальна виконавська драматургія кожної пісні, наприклад, поступове пониження тональності (*catabasis*) в кожній наступній строфі («Трубач») або ж навпаки використання штампів, нарочитої спрощеності з метою створення гумористичного образу («Тільки ве Львові»), лейтмотивність як основа музичного розвитку («Ага» як жанровий, композиційний і смисловий лейтмотив пісні «Прошу пані»); використання абсурдистських, психоделічних прийомів, показова «деконструкція» музичної форми («Джувльбарс повісився»), пародійне викривлення образу аж до його повної протилежності («Трубач»);

— звертання до широкого діапазону виконавських, співацьких, засобів і прийомів, серед яких — мовні інтонації, спів *sotto voce*, впівголоса («О панно Інно», «Біла квітка», «Армія світла»), синтез надзвичайно різних співочих градацій та інтонаційних манер — від напівшепоту, напіврозспіву, наспівного промовляння, читання нарозспів, з використанням дуже різних інтонацій та артикуляцій одних і тих самих текстів («Наша зима»), співаного читання поезії, з придином, шепотінням, фальцетом, «оголеністю», задушевністю співу («Біла квітка»), з делікатними, але все ж відчутними елементами рокових прийомів — гроулінгу (гортанного гарчання), скримінгу (пищання), джазових — скету — імітації вокалом звучання різних інструментів («Наша зима», «Джувльбарс повісився», «Трубач», «Прошу пані»), декламації («Наша осінь», «Трубач»), рокового крику («Наша осінь»), вокалізу («Джувльбарс повісився»), максимальної простоти у піснях російсько-української війни;

— наслідування дефектів мовлення, наприклад, німецького акценту гера таємного радника в пісні «Трубач», неправильних наголосів для створення гумористичного ефекту у батярських піснях («Тільки у Львові»), галицизмів, полонізмів, латинізмів, львівської говірки («Прошу пані»);

— винятково талановите і переконливе сценічне втілення художніх образів, яке можна назвати театром одного актора, з неймовірно переконливою, шедевральною мімікою, з влучними, дуже тонкими нюансами пантоміми («Джувльбарс повісився», «Тільки в Львові», де артист буквально танцює на сцені, підстрибуючи з гітарою, співає максимально голосно, грає ударами-кидками, поводить на сцені нестримно, зухвало, зі всім шквалом енергії, який тільки може бути, власне по-батарськи), артистичних перебільшень («Тільки в Львові»), вміння грати в різних ролях — навіть в межах однієї пісні, по-чоловічому співати брутально і жорстко, по-жіночому, ніжно і тендітно (фальцет), іноді, як відображення діалогу, іноді — як гри сенсів («Наша зима», «Прошу пані»), талант пародіювання різних стилів і співацьких манер — наприклад, манери Тома Джонса, з його піснею «Green Grass of Home» («Наша зима»);

— назвичайно органічне володіння акустичною гітарою — з яскравими гітарними соло і рифами (багатократними повторами як засом зростання напруги), дивовижною імпровізацією в області бріджу (інструментального програву);

— широке використання прийомів інтерактивної взаємодії з залом («Джувльбарс повісився», «Метелик», «Тільки у Львові» «Oh my dear Ukraine»).

Тембр В. Морозова чудово підходить до жанру співаної поезії. У нього немає красивого чи сильного голосу. Проте саме за допомогою «слабкості діафрагми», «обмеженості діапазону» і т.д. головний акцент спрямовується на текст, а сам вокал постає «відкритим», «неприкрашеним», «необробленим», відтак особливо цінним в ситуації, коли потрібно створити

відчуття і враження проникливості і виняткової правдивості того, про що йдеться.

Співану поезію В. Морозова порівнюють з пісенною творчістю кандського фолк-рок-блюз співака Леонарда Коена. Вдалим, на наш погляд, в контексті тривалої української історичної традиції може бути співставлення зі співаною поезією Григорія Сковороди. Творчість В. Морозова знаходиться у стані активного розвитку, тож попереду — нові яскраві артефакти та все більш точні та цікаві їх інтерпретації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Армія світла. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=ntnXS_Cfas4&list=PLxRoIYABOEIVLTIHeQJ-BmePD_N_q8Zw3 (дата звернення 23.02.2025).
2. Батяр я си, батяр. URL :
https://www.youtube.com/watch?v=yztPmwYIHdo&list=PL_RjiMJoiJRMQK5V7ti3mxjrkNJ5FPp2B&index=41 (дата звернення 23.02.2025).
3. Батярский блюз. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=jyPX5LIwtE4&list=PL0Atldl8iY7A1sIC2y9hXbF75G8UpA7gQ&index=8> (дата звернення 23.02.2025).
4. Батярский рай. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=54Gr0ylBBBk&list=PLsFIzHm6CjMsf2L0xL0ksiUayoAXZyR7z&index=24> (дата звернення 23.02.2025).
5. Батярська коляда. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=pBGmDAAm4A8&list=PL0Atldl8iY7A1sIC2y9hXbF75G8UpA7gQ> (дата звернення 23.02.2025).
6. Батярська любов. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=J5SFRj1EPDg&list=OLAK5uy_kJrUdfFkI5TDwJqrhqbYsV9Ojw6Xm_cvg&index=7 (дата звернення 23.02.2025).
7. В. Морозов та ВІА «Смерічка». Тополя. URL
<https://www.youtube.com/watch?v=nRzoTbqE34A&list=PLz5M97SQEjJz53uLj2O69QQLCBAUCPxZK&index=3> (дата звернення 23.02.2025).
8. Васильченко В. Віктор Морозов: від рокера до перекладача «Гаррі Поттера». *Український інтерес*. URL: <https://uain.press/blogs/viktor-morozov-vid-rokera-do-perekladacha-garri-pottera-679815> (дата звернення 04.08.2025).

9. Вечірній мед. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-LgO7RARwOA&list=PLi82wD9uPxMsl4Fx-0fV82tTILBaoDpEB&index=8>
(дата звернення 23.02.2025).
10. Віктор Морозов — Кость Москалець. Зірка ясна. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=QYtxUWE02L0&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=11> (дата звернення 23.02.2025).
11. Віктор Морозов — Кость Москалець. Палять листя. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=MOP3kDekei8&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=12> (дата звернення 23.02.2025).
12. Віктор Морозов — Кость Москалець. Приїхали з-за Дунаю. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=wVew22FMh5Q&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=13> (дата звернення 23.02.2025).
13. Віктор Морозов — Осінь з маленькими деревами. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=E-z39PTi6ow&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=14> (дата звернення 23.02.2025).
14. Віктор Морозов — Панно Інно. URL :
https://www.youtube.com/watch?v=LAj_qZ2Zw84 (дата звернення: 24.02.2025).
15. Віктор Морозов — Треба встати і вийти. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=SzDYXWN0OmA&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=9> (дата звернення 23.02.2025).
16. Віктор Морозов (Viktor Morozov). «Армія світла». URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=3EEYmMnsDZU&list=PLz5M97SQEjJz53uLj2O69QQLcBAUCPxZK&index=7> (дата звернення 23.02.2025).

17. Віктор Морозов «То було так давно» («На каву до Львова»). URL : <https://www.youtube.com/watch?v=sjY47XezsQ0&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=6> (дата звернення 23.02.2025).
18. Віктор Морозов і Оксана Білозір. «Карпатські акварелі», Львівське обласне телебачення. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nynBne1y23k&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=8> (дата звернення 23.02.2025).
19. Віктор Морозов на KyivBookFest: батярські пісні, Прошу пані, Тільки у Львові, Треба встати і вийти. URL : https://www.youtube.com/watch?v=z-ZU-uTxnYM&list=PLLDI8fRfqdmLkfYxp6tD_aWQEhf9a0KBf (дата звернення 23.02.2025).
20. Віктор Морозов та ВІА «Арніка» – О панно Інно. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=gVhN8CJrdUM> (дата звернення: 24.02.2025).
21. Віктор Морозов та ВІА «Смерічка». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mh6LqRwbUil&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=4> (дата звернення 23.02.2025).
22. Віктор Морозов та ВІА «Смерічка». Капелюх. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PbnCDFCbTHw&list=PLz5M97SQEjJz53uLj2O69QQLcBAUCPxZK&index=2> (дата звернення 23.02.2025).
23. Віктор Морозов та ВІА «Смерічка». Спитай. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mh6LqRwbUil&list=PLz5M97SQEjJz53uLj2O69QQLcBAUCPxZK> (дата звернення 23.02.2025).
24. Віктор Морозов. «Дощ», презентація «Армії світла». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bv3S4CDTsKI&list=PLADCAB816CB A4FD4B&index=3> (дата звернення 23.02.2025).

- 25.Віктор Морозов. *Барди України*. URL : <https://www.bards.org.ua/viktor-morozov-ua> (дата звернення 04.08.2025).
- 26.Віктор Морозов – Кость Москалець. Дощ. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ieBbp7DU0Yg&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-> (дата звернення 23.02.2025).
- 27.Віктор Морозов. Маки, презентація «Армії світла». URL: https://www.youtube.com/watch?v=q6-W4M_cuAc&list=PLADCAB816CBA4FD4B&index=5 (дата звернення 23.02.2025).
- 28.Віктор Морозов. Молитва (Майдан молився...). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NrQ-XwoBYdQ&list=PLz5M97SQEjJz53uLj2O69QQLcBAUCPxZK&index=10> (дата звернення 23.02.2025).
- 29.Довженко М. «Армія світла» в місті дощів і левів (фото). *Сумно*. Sumno.com. 2008. 17 верес. URL: <http://sumno.com/reportage/armiya-svitla-v-misti-doschiv-i-leviv-foto/> (дата звернення: 24.02.2025).
- 30.Євтушенко О. «Армія світла» в Києві. *День*. 2008. №192. 24 жовт. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/armiya-svitla-v-kyyyevi> (дата звернення: 24.02.2025).
- 31.Лети, тужлива пісне. URL: https://www.youtube.com/watch?v=m7YaVkPGApA&list=PL_RjiMJoiJRMQK5V7ti3mxjrkNJ5FPp2B&index=9 (дата звернення 23.02.2025).
- 32.Личаківське танго. URL: https://www.youtube.com/watch?v=AE6-7pu_ivw&list=PL_RjiMJoiJRMQK5V7ti3mxjrkNJ5FPp2B&index=51 (дата звернення 23.02.2025).

33. Львівська гітара. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZyJhUSV15pA&list=PL0Atldl8iY7A1sIC2y9hXbF75G8UpA7gQ&index=2> (дата звернення 23.02.2025).

34. Львівське пиво. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=beqn9WJivnw&list=OLAK5uy_kJrUdfFkI5TDwJqrhqbYsV9Ojw6Xm_cvg&index (дата звернення 23.02.2025).

35. Мій татуньо. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=TLcQb_kx8sY&list=PL0Atldl8iY7A1sIC2y9hXbF75G8UpA7gQ&index=10 (дата звернення 23.02.2025).

36. Мороз з Росавою. Палять листя. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=jnPmtohb3rI&list=PLADCAB816CBA4FD4B&index=1> (дата звернення 23.02.2025).

37. На професорській Кольонії. URL :

<https://www.youtube.com/watch?v=jZAvP6vwX-4&list=PL0Atldl8iY7A1sIC2y9hXbF75G8UpA7gQ&index=3> (дата звернення 23.02.2025).

38. Не тікай, презентація «Армії світла». URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=7meXTu01HNs&list=PLADCAB816CBA4FD4B&index=4> (дата звернення 23.02.2025).

39. О май дієр Юкрейн. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=UrT1C5M4MvQ&list=PLi82wD9uPxMsl4Fx-0fV82tTilBaoDpEB&index=7> (дата звернення 23.02.2025).

40. Оксана Білозір та Віктор Морозов — Слала зіронька. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=XzGxaDP1uO8&list=PLz5M97SQEjJz53uLj2O69QQLcBAUCPxZK&index=9> (дата звернення 23.02.2025).

41. Олійник І. Батярські пісні у творчості Віктора Морозова (до 70-річчя музиканта). *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2021. Вип. 130: Ювілейні та пам'ятні дати.

С.119– 130. <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2021.130.231211>

42. Остання зима. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-pAbSPt3a5Y&list=PLi82wD9uPxMsl4Fx-0fV82tTILBaoDpEB&index=11>
(дата звернення 23.02.2025).
43. Остатний батяр. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=Pm8dPCpAV5g&list=PL0Atldl8iY7A1sIC2y9hXbF75G8UpA7gQ&index=15> (дата звернення 23.02.2025).
44. От уже й зима. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=BwGtuEiGMKA&list=PLxRolYABOEI_VLTIHeQJ-BmePD_N_q8Zw3&index=10 (дата звернення 23.02.2025).
45. Прошу пані. URL:
https://www.youtube.com/watch?v=9U1ZDWE1gk4&list=OLAK5uy_kJrUdfFkI5TDwJqrhqbYsV9Ojw6Xm_cvg&index=12 (дата звернення 23.02.2025).
46. Серце батяра. URL: https://www.youtube.com/watch?v=gl-s_WZxINE&list=OLAK5uy_kJrUdfFkI5TDwJqrhqbYsV9Ojw6Xm_cvg&index=8 (дата звернення 23.02.2025).
47. Софія Кохмат і тріо «Четвертий кут» — «А вона...» URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=voAXYEx0e9s&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=3> (дата звернення 23.02.2025).
48. Софія Кохмат і Віктор Морозов «Пісня про Львів» (1989). URL:
https://www.youtube.com/watch?v=V_toiz6bQsQ&list=PLbhUqX-hNWSQSASO62k2RZdGgPMbe7bn-&index=5 (дата звернення 23.02.2025).
49. Тарас Чубай, Віктор Морозов. Остання зима. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=nyeZi0sh2G0&list=PLADCAB816CBA4FD4B&index=2> (дата звернення 23.02.2025).
50. Тільки ві Львові. URL :
https://www.youtube.com/watch?v=b4rcaRKl19s&list=PL_RjiMJoiJRMQK5V7ti3mxjrkNJ5FPp2B&index=42 (дата звернення 23.02.2025).

51. In tempore belli (онлайн-цикл співаної поезії). URL: <http://www.victormorozov.com/ukr/intemporebelli.html> (дата звернення 04.08.2025).

52. Oh, my dear Ukraine на сцені Москалець, Морозов, Чубай URL: https://www.youtube.com/watch?v=_MOiAifuWfM&list=PLADCAB816CBA4FD4B&index=7 (дата звернення 23.02.2025).